ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE

STROKOVNO MNENJE

ZA

ODSTREL VELIKIH ZVERI

ZA OBDOBJE 1. 10. 2011 – 30. 9. 2012

KAZALO VSEBINE:

1 UVOD ... 5

2 RJAVI MEDVED (*Ursus arctos* L.) ... 6

2.1 Dosedanji trend odvzema rjavega medveda ... 6

2.2 Škoda, ki jo je povzročil rjavi medved na rejnih živalih, čebelah, kmetijskih kulturah in drugem premoženju (skladno z metodologijo izplačila odškodnine) ... 9

2.3 Delo intervencijske skupine za rjavega medveda ... 10

2.4 Monitoring rjavega medveda ... 11

2.4.1 Štetje rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest ... 11

2.4.2 Monitoring v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh (vsi v ZGS) ... 14

2.5 Brušenje zob – BF Gozdarstvo ... 16

2.6 DNA – BF Biologija ... 16

2.7 Vložki v preventivo pred nastalimi škodami od rjavega medveda ... 16

2.8 Upravljanje z rjavim medvedom v R Hrvaški ... 17

2.9 Zaključni komentar pred predlogom odstrela za obdobje 1. 10. 2011 – 30. 9. 2012 ... 17

2.10 Predlog odstrela rjavega medveda za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012 ... 19

3 VOLK (*Canis lupus* L.) ... 23

3.1 Stanje populacije in dosedanji trend odvzema volka ... 23

3.2 Škoda, ki jo je povzročil volk na premoženju (skladno z metodologijo izplačila odškodnine) ... 24

3.3 Monitoring volka ... 26

3.3.1 Ocena velikosti populacije na podlagi pridobljenih informacij o videnjih in evidentiranju legel volkov ... 26

3.3.2 Monitoring volka v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh ... 27

3.4 Upravljanje z volkom v R Hrvaški ... 29

3.5 Zaključni komentar pred predlogom odstrela za leto 2011/12 ... 30

3.6 Predlog načrta odstrela volkov za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012 ... 31

4 RIS (*Lynx lynx* L.) ... 34

4.1 Dosedanji trend odvzema risa ... 34

4.2 Škoda, ki jo je povzročil ris na premoženju (skladno z metodologijo izplačila odškodnine) ... 35

4.3 Monitoring risa v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh ... 36

4.4 Predlog načrta odstrela risa za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012 ... 37

KAZALO PREGLEDNIC:

Preglednica 1: Odvzem medvedov iz narave v času od l. 1995 do l. 2010 po spolu in telesni masi 6
Preglednica 2: Odvzem medvedov v obdobju 2010/11 (1.10.2010 do 30.6.2011) po lovsko upravljavskih območjih in vzrokih odvzema (glej tudi Prilogo 1 – karta odvzema rjavega medveda v obravnavanem obdobju) ... 6
Preglednica 3: Odvzem medvedov v letu 2010/11 (1.10.2010 do 30.6.2011) po lovsko upravljavskih območjih, spolu in masnih kategorijah ... 6
Preglednica 4: Pregled izdelanih individualnih strokovnih mnenj ZGS za vznemirjanje živali, za izredni odvzem medvedov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom v obdobju 1.10.2010 - 30.9.2011 ... 8
Preglednica 5: Škodni primeri in ocenjena odškodnina od rjavega medveda po letih, obdobje 1994 30. 6. 2011 ... 9
Preglednica 6: Škodni primeri in ocenjena odškodnina od rjavega medveda v ½ leta 2011 po LUO ... 9
Preglednica 7: Število klicev po regijah ... 10
Preglednica 8: Rezultati štetij rjavega medveda na stalnih številnih mestih, 2003 – 2011 ... 11
Preglednica 9: Število znakov prisotnosti rjavega medveda v loviščih s posebnim namenom Jelen, Medved, Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 1999 – 2009 ... 14
Preglednica 10: Agencija RS za okolje – razpisi za električne ograje (Vir: ARSO, poročila o javnih razpisih) ... 16
Preglednica 11: Zavod za gozdove Slovenije – nakup in postavitev zaščitnih ograj proti velikim zverem v okviru proračunske postavke 6328 – vlaganje v življenjsko okolje prostoživečih živali v zasebnih gozdovih ... 16
Preglednica 12: Plan ter realizacija odvzema medveda na Hrvaškem ... 17
Preglednica 13: Odvzem volkov iz narave po vzrokih v obdobju 1995 – 30.6.2011 (glej tudi Prilogo 2 – karta odvzema volka v prvi polovici leta 2011) ... 23
Preglednica 14: Odvzem volka v obdobju 1. 10. 2010 – 30. 6. 2011 ... 24
Preglednica 15: Število škodnih primerov in ocenjena škoda od volka po letih v obdobju 1994 – 30. 6. 2011 ... 24
Preglednica 16: Število škodnih primerov in ocenjena škoda po lovsko upravljavskih območjih od volka v obdobju 2005 – 30.6.2011 ... 25
Preglednica 17: Število znakov prisotnosti volka v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1992 – 30.6.2011 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 30.6.2011 ... 27
Preglednica 18: Planiran in realiziran odstrel na Hrvaškem za obdobje 2005 – 2009 ... 29
Preglednica 19: Pregled odvzetih risov po vzrokih iz narave v obdobju 1995 – 30.6.2011 ... 34
Preglednica 20: Število škodnih primerov in višina ocenjene škode od risa po letih v obdobju 1994 – 30.6.2011 ... 35
Preglednica 21: Število znakov prisotnosti risa v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999 – 30. 6. 2011 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 30.6.2011 ... 36

KAZALO SLIK:

Slika 1: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003 – 30.6.2011, spomladanska štetja – struktura populacije 12
Slika 2: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003 – 30.6.2011, jesenska štetja – struktura populacije 13
Slika 3: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003 – 30.6.2011, povprečno število živali na števno mesto 13
Slika 4: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Jelen za obdobje 1999 – 2010 14
Slika 5: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Medved za obdobje 1999 – 2010 15
Slika 6: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka za obdobje 2007 – 2010 15
Slika 7: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 2010 15
Slika 8: Monitoring volkov z izzivanjem oglašanja v letu 2010, posledično evidentiranje legel (Vir: Poročilo projekta SloWolf) 27
Slika 9: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Jelen za obdobje 1999 – 2010 .. 28
Slika 10: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Medved za obdobje 1999 – 2010 28
Slika 11: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka za obdobje 2007 – 2010 29
Slika 12: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 2010 29
Slika 13: Znaki prisotnosti risa v Lovišču s posebnim namenom Jelen za obdobje 1999 – 2010 .. 36
Slika 14: *Znaki prisotnosti risa v Lovišču s posebnim namenom Medved za obdobje 1999 – 2010* 37

KAZALO PRILOG:

Priloga 1: Odvzem rjavega medveda v obdobju 1. 10. 2010 – 30. 6. 2011 40
Priloga 2: Odvzem volka od 1. 10. 2010 – 30. 6. 2011 41
Priloga 3: Škode od rjavega medveda v obdobju 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011 42
Priloga 4: Škode od volka in risa v obdobju 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011 43
Priloga 5: Dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom v ZGS v 2010 – RJAVI MEDVED 44
Priloga 6: Dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom v ZGS v 2010 – VOLK 45
Priloga 7: Dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom v ZGS v 2010 – RIS .. 46

1 UVOD

Temelj za izdelavo strokovnega mnenja je 7. člen Uredbe o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah (Ur.l. RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 96/08 in 36/09). Pri sami izdelavi pa smo upoštevali tudi vsa druga razpoložljiva zakonodajna in strokovna izhodišča.

Pri izdelavi strokovnega mnenja o potrebnih izločitvah iz populacij velikih zveri z odstrelom v letu 2011/12 smo upoštevali:

- ✓ analizo odvzema velikih zveri (odstrel, izredni odstrel, izgube) v 16 – letnem obdobju vodenja osrednjega registra odvzema velikih zveri v Sloveniji in analizo odvzema velikih zveri v zadnjem načrtovalskem obdobju – 1. 10. 2010 – 30. 9. 2011,
- ✓ trend in analizo ugotovljenih škod od velikih zveri,
- ✓ trend konfliktnih dogodkov z medvedi, ki jih beleži intervencijska skupina,
- ✓ podatke o štetju rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest, ki jih izvajajo upravljavci lovišč (LD) in lovišč s posebnim namenom (LPN) po dogovoru Zavoda za gozdove Slovenije, Lovske zveza Slovenije ter OZUL od 2003 leta dalje,
- ✓ dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom Jelen, Medved, Žitna gora, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh (vsa ZGS),
- ✓ rezultate znanstveno – raziskovalnih projektov, predvsem izvajanih v zadnjih letih na rjavem medvedu in volku,
- ✓ podatke drugih državnih organov, javnih služb in institucij, ki zadevajo upravljanje z velikimi zvermi,
- ✓ pridobljene podatke iz R Hrvaške o stanju in upravljanju z velikimi zvermi na ozemlju sosednje države,
- ✓ teoretične osnove in praktične izkušnje, ki so si jih v preteklih letih delovanja Zavoda za gozdove Slovenije pridobili strokovnjaki na področju dela z živalskim svetom.

Strokovno mnenje/predlog je praviloma usklajeno med strokovnimi službami Zavoda za gozdove Slovenije in Območnimi združenji upravljavcev lovišč in lovišč s posebnim namenom oz. drugimi lovskimi organizacijami.

Strokovno mnenje je bilo posredovano v pisno stališče Zavodu RS za varstvo narave. Po prejetju pisnega stališča smo dele strokovnega mnenja dopolnili ali spremenili skladno s pripombami ZRSVN, v preostalem delu, kjer pa sta si strokovno mnenje in pisno stališče nasprotujoča pa pripravili tudi odgovor na pisno stališče ZRSVN ter ga posredovali izdajatelju predpisa o odstrelu velikih zveri - MOP.

V nadaljevanju podajamo strokovna izhodišča za poseganje v populacije velikih zveri po vrstah – rjavi medved, volk in ris. **Velja opozoriti, da se je v zadnjih letih precej spremenilo tudi stanje v zvezi še z eno zavarovano živalsko vrsto iz reda zveri, to pa je šakal.** Le-ta kot tujerodna in invazivna vrsta na ozemlju R Slovenije že povzroča številne težave in škodo na rejnih živalih, kot tudi z močnejšim vplivom na avtohtone vrste prostoživečih živali. Glede na številne objave v tujih revijah in časnikih (predvsem iz nam okoliških držav) ter pisna stališča nekaterih slovenskih strokovnjakov, objavljenih v strokovnih in poljudnih člankih, bi bilo smiselno razmisliti o statusu te vrste v slovenskem prostoru in nadaljnjih korakih v zvezi z upravljanjem s to vrsto.

2 RJAVI MEDVED (*Ursus arctos* L.)

2.1 Dosedanji trend odvzema rjavega medveda

Preglednica 1: Odvzem medvedov iz narave v času od l. 1995 do l. 2010 po spolu in telesni masi

Št. odvzetih medvedov cela Slovenija	PO SPOLU			PO TELESNI MASI				SKUPAJ
	samci	samice	nezn.*	do 100 kg	101-150 kg	nad 150 kg	nezn.*	
Leto 1995	23	12	1	17	12	6	1	36
Leto 1996	31	17	1	29	15	5	-	49
Leto 1997	23	20	-	28	13	2	-	43
Leto 1998	38	20	3	32	20	8	1	61
Leto 1999	36	19	1	37	7	11	1	56
Leto 2000	38	25	-	41	16	6	-	63
Leto 2001	34	20	2	33	14	7	2	56
Leto 2002	73	42	1	86	20	9	1	116
Leto 2003	45	26	1	53	13	6	-	72
Leto 2004	49	29	2	52	17	9	2	80
Leto 2005	50	45	-	69	22	4	-	95
Leto 2006	64	60	2	81	32	13	-	126
Leto 2007	59	48	1	72	21	15	-	108
Leto 2008	51	38	3	65	21	5	1	92
Leto 2009	54	29	2	55	19	10	1	85
Leto 2010	60	48	-	76	24	8	-	108
Skupaj 1995 – 2010	**728**	**498**	**20**	**826**	**286**	**124**	**10**	**1246**
Razmerje (%)	**58,5**	**40**	**1,5**	**66**	**23**	**10**	**1**	**100**

* kategoriji neznano pri spolu in telesni masi sta posledica neugotovljivost spola pri nekaterih izgubah oz. nepopolno vodenih evidenc pri upravljavcih lovišč;

Preglednica 2: Odvzem medvedov v obdobju 2010/11 (1.10.2010 do 30.6.2011) po lovsko upravljavskih območjih in vzrokih odvzema (glej tudi Prilogo 1 – karta odvzema rjavega medveda v obravnavanem obdobju)

LUO	»Redni« odstrel *	Izredni odstrel	Izgube	Odlov živi in preselitev	Skupaj odvzem
Kočevsko-belokranjsko	26	6	2	-	34
Notranjsko	29	2	8	-	39
Zahodno visoko kraško	4			-	4
Novomeško	2	1	1	-	4
Primorsko	2	-	-	-	2
Zasavsko	2	-	-	-	2
Gorenjsko	-	-	1	1	2
SKUPAJ	**65**	**9**	**12**	**1**	**87**

* »Redni odstrel« predstavlja selektivni in omejeni odvzem iz narave z odstrelom zaradi uravnavanja populacije z okoljem

Preglednica 3: Odvzem medvedov v letu 2010/11 (1.10.2010 do 30.6.2011) po lovsko upravljavskih območjih, spolu in masnih kategorijah

LUO	Samci	Samice	NN	do 100 kg	101-150 kg	nad 150 kg	SKUPAJ
Kočevsko-belokranjsko	20	14	-	25	5	4	**34**
Notranjsko	19	18	2	30	4	3	**39**
Zahodno visoko kraško	3	1	-	2	2	-	**4**
Novomeško	1	3	-	3	1	-	**4**
Primorsko	2	-	-	-	2	-	**2**
Zasavsko	2	-	-	2	-	-	**2**
Gorenjsko	1	-	1	2	-	-	**2**
SKUPAJ	**48**	**36**	**3**	**66**	**14**	**7**	**87**
Delež (%)	**55**	**42**	**3**	**75,9**	**16,1**	**8,0**	**100**

1. Predpis za poseg v populacijo rjavega medveda za leto 2010/11 (1.10.2010 - 30.9.2011) – »Pravilnik o spremembah Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur. list RS, št. 76/10; v nadaljevanju: pravilnik)«, ki ga je izdalo Ministrstvo za okolje in prostor je bil realiziran 106%, pri čemer je bila realizacija z odstrelom (redni in izredni) do 30.4.2011 100% ali 70 medvedov in docela v skladu s Pravilnikom, pri čemer velja vseeno omeniti, da je bil v omenjenem obdobju po razdelilniku odstrela nerealiziran odstrel 1 medveda v osrednjem življenjskem območju medveda v Novomeškem LUO, v Zahodno visoko kraškem LUO pa je bil odstreljen 1 medved več, kot je bilo predvideno z razdelilnikom, zaradi časovno nemogočega zamika oz. kontrole lova (lovske družine so lovile 1 medveda, pa sta bila v časovnem zamiku ene ure ustreljena dva). Naknadno (po 30.4.2011) so bili na predlog ZGS (individualna strokovna mnenja) odstreljeni s posebnimi odločbami ARSO še štirje medvedi.
   V analiziranem obdobju je bilo zabeleženih še 12 izgub (povozi, pogini) in 1 odlov (ujetje) živega medveda in preselitev izven naravnega okolja.
   V osrednjem življenjskem območju je bilo tako skupaj odvzetih 73 medvedov (84%), v robnem območju 12 medvedov (14%), v koridorskem območju 1 medved (1%) in v območju izjemne prisotnosti 1 medved (1%).
   Poseg v obdobju oktober 2010 – september 2011 je bil skladen s predpisi in ocenjujemo, da ni ogrozil ugodnega stanja populacije.

2. Glavnina odvzema z 75% je bila realizirana v okviru t.i. »rednega odstrela« lovskih organizacij iz naslova uravnavanja populacije, 14% je bilo evidentiranih izgub, 10% je bilo t.i. »izrednega odstrela«, 1% pa odpade na odlov in preselitev 1 živega medveda v tujino (medvedek »Srečko«).

   V obravnavanem obdobju poleg 12 registriranih izgub (izgube so nastale v prometu (cesta, železnica) – 6 medvedov in kot najdbe poginulih medvedov – 6 kosov) beležimo še 15 prometnih nesreč, ko medvedi niso bili najdeni, in sicer:
   - Notranjsko LUO, lovišče Grahovo, relacija ceste Grahovo – Bloška polica,
   - Notranjsko LUO, lovišče Begunje, relacija ceste Cerknica – Begunje,
   - Notranjsko LUO, lovišče Javornik Postojna, relacija ceste Postojna – Pivka pri letališču Rakitnik,
   - Notranjsko LUO, lovišče Javornik Postojna, relacija železnice Postojna – Prestranek,
   - Primorsko LUO, lovišče Bukovca, mag. cesta II.Bistrica - Jelšane pri naselju Dolenjski Potok,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Ribnica, mag. cesta LJ-KO pri kraju Grič,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Kočevje, mag. cesta LJ-KO pri kraju Mrtvice,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Turjak, mag. cesta LJ-KO pri kraju Vel. Ločnik,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Velike Lašče, mag. cesta LJ-KO pri kraju Finkovo,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Dolenja vas, mag. cesta LJ-KO pri kraju Jasnica,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Velike Poljane, mag. cesta LJ-KO pri kraju Ortnek,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Ribnica, reg. cesta Dol.vas-Kočevska Reka med krajema Grčarice in Rakitnica,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Turjak, lok. cesta pri kraju Vrh nad Želimljami,
   - Kočevsko-Belokranjsko LUO, lovišče Turjak, mag. cesta LJ-KO med krajema Turjak in Rašica,
   - Novomeško LUO, lovišče Plešivica, reg. cesta med krajema Dvor in Soteska.

   V analiziranem obdobju 2010/2011 je ZGS izdelal in posredoval na ARSO 12 strokovnih mnenj za vznemirjanje ali za izredni odvzem medvedov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom za skupaj 12 živali, od tega je bilo realiziranih 6 posledično izdanih dovoljenj - 6 izločenih medvedov (50% od vloženih strokovnih mnenj). Za 2 strokovni mnenji (gre za identični situaciji, za verjetno istega medveda) iz OE Tolmin je bila izdaja dovoljenj zavrnjena.

Preglednica 4: Pregled izdelanih individualnih strokovnih mnenj ZGS za vznemirjanje živali, za izredni odvzem medvedov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom v obdobju 1.10.2010 - 30.9.2011

OE ZGS	Št. vlog	Št. živali	Vzrok	Realizirano-št.živ.
Kočevje	5	5	pojav v naselju, napad na človeka; prometne nesreče; osirotel mladič	3
Postojna	2	2	pojav v naselju, iskanje hrane; ranjen medved	1
Tolmin	2	2	škoda, pojav v naselju	neodobritev dovoljenj
Novo mesto	1	1	neboječ medved ob naselju in cesti	1
Interv. skup.	2	2	prometne nesreče	1

3. V odvzemu 2010/2011 prevladujejo medvedi do 100 kg telesne mase z 76%, delež iz populacije izločenih medvedov razreda od 101 do 150 kg predstavlja 16%, nad 150 kg 8%.

4. Spolna struktura odvzetih živali je pomaknjena v škodo samcev (samci:samice:neznano - 55%:42%:3%), vendar je še vedno nekoliko boljše od dolgoletnega povprečja (58,5%:40% – 1,5%).

5. V odvzemu je bilo od 87 izločenih medvedov 10 samic (11% vseh izločenih živali) v starosti primerni za poleganje mladičev (starost 4+ in več) – 5 v Kočevsko-Belokranjskem LUO, 4 v Notranjskem LUO in 1 v Novomeškem LUO. 6 samic je bilo odvzetih iz naslova uravnavanje populacije z odstrelom, 3 iz naslova izrednih odstrelov ter 1 najdena poginula. 70% izločenih medvedov še ni bilo spolno zrelih (mladiči 0+, mladiči 1+, osebki 2+ in 3+ obeh spolov), kar ne odstopa bistveno od povprečij zadnjih let, ko je bil ta delež 66% (2007), 69% (2008), 73% (2009) in 67% (2010 – do 1.10.).

<u>*Komentar*</u>

Ob vseh potrebnih ukrepih varstva rjavega medveda, in skladno z načelom trajnostne rabe naravnih virov je nujno tudi z odstrelom posegati v populacijo medvedov in tako aktivno usmerjati njen razvoj. Odstrel je dejavnik, ki v največji meri vpliva na stanje populacije rjavega medveda v Sloveniji, saj vrsta zaradi položaja v prehrambni verigi in svoje fizične sile nima drugega sovražnika, kot človeka. Takega načina dela z medvedjo populacijo ni možno primerjati z deželami Srednje in Zahodne Evrope, ker tam medvedov enostavno nimajo ali pa ti životarijo na nivoju mikro populacij. Pomembna pa sta tako višina odvzema, kot njegova struktura. V 16 letnem obdobju od leta 1995 do 30. 6. 2011 je bilo iz slovenske populacije rjavega medveda odvzetih 728 samcev in 498 samic ter 20 medvedov, kjer se spola zaradi razpadlosti najdenih kadavrov živali ali nepopolnih evidenc kasneje ni dalo določiti, torej le 40% živali ženskega spola v celotnem odvzemu, kjer se je spol dalo določiti. Spolno razmerje poleženih mladičev je praviloma v razmerju 1 : 1, zato dosedanji odvzem, pomaknjen v smer večjega odvzema samcev, pomeni ohranjanje oz. povečevanje reproduktivnega dela populacije. Tudi na ta način je bilo doseženo ugodno stanje populacije, kar pa potrjujejo tudi drugi parametri populacije. »Obrat populacije« je v Sloveniji razmeroma velik, saj veliko večino odvzema predstavljajo mladi medvedi, upoštevajoč dolgoletno povprečje celo ca. 2/3 v pred reproduktivnih starostnih razredih.

2.2 Škoda, ki jo je povzročil rjavi medved na rejnih živalih, čebelah, kmetijskih kulturah in drugem premoženju (skladno z metodologijo izplačila odškodnine)

Preglednica 5: Škodni primeri in ocenjena odškodnina od rjavega medveda po letih, obdobje 1994 30. 6. 2011

Leto	Število škodnih primerov*	Ocenjena škoda v EUR	EUR/šk. primer
1994	11	3.487,50	317
1995	70	11.069,01	158
1996	64	26.291,21	411
1997	108	40.518,91	375
1998	133	118.459,23	891
1999	186	99.674,85	536
2000	180	52.684,51	293
2001	198	44.298,16	224
2002	565	107.901,72	191
2003	192	72.202,48	376
2004	497	156.201,40	314
2005	809	196.306,46	243
2006	647	156.287,07	242
2007	320	82.636,59	258
2008	632	181.056,56	286
2009	382	149.316,76	391
2010	626	248.307,68	397
½ 2011	71	23.746,30	334

* Število škodnih primerov smo po temeljiti ponovni analizi celotne baze v letu 2011 za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela in strokovnih člankov nekoliko korigirali, posledično tudi vrednosti ocenjene škode v EUR.

Preglednica 6: Škodni primeri in ocenjena odškodnina od rjavega medveda v ½ leta 2011 po LUO

LUO	Število škodnih primerov	Ocenjena škoda v EUR
Kočevsko-belokranjsko	30	10.566,44
Notranjsko	15	3.239,95
Gorenjsko	10	4.940,00
Novomeško	5	748,24
Triglavsko	4	1.824,67
Primorsko	4	1.369,50
Zahodno visoko Kraško	2	299,60
Zasavsko	1	757,90

1. Škode od rjavega medveda so se v obdobju od 1998 do 2002 ustalile na nekaj čez sto primerov na leto. Nominalna vrednost izplačane odškodnine je najprej vseskozi naraščala, sprva počasneje, v letih 1998 in 1999 pa za razliko od prejšnjih let skokovito. Izplačana odškodnina ima od leta 1998 do leta 2001 rahel negativen trend. V nadaljnjih sedmih letih (2002-2008) pa je bistveno narasla. V letu 2009 je škoda po številu primerov v primerjavi z letom 2008 bistveno upadla, ocenjena vrednost potrebno izplačanih odškodnin pa nekoliko manj. Podobno se je zgodilo v letu 2010, le da v obratni smeri. Zaradi slabega gozdnega obroda (naravna hrana) je bil pritisk medvedov po iskanju hrane na obdelovalne površine (polja, vrtovi, sadovnjaki) bistveno večji kot leto poprej, medtem ko ostaja število škodnih primerov povezanih z napadi na rejne živali v zadnjih letih relativno konstanten. V prvi polovici leta 2011 je bilo zabeleženih le 71 škodnih primerov, še največ v Kočevsko-belokranjskem LUO.

2. Število ocenjenih škodnih primerov je različno razdeljeno po t.i. življenjskih območjih rjavega medveda oz. cenitev znotraj območnih enot ZGS (**glej Prilogo 3 – karta škodnih dogodkov od rjavega medveda v prvi polovici leta 2011**). Največ povzročene škode je v osrednjem življenjskem območju medveda po *Strategiji upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji.*
3. V letu 2011 (mesec april) beležimo v Sloveniji na območju Kočevsko-Belokranjskega LUO (občina Velike Lašče) en (1) napad medveda na človeka, ki se je končal z lažjimi telesnimi poškodbami ter na območju Notranjskega LUO (Javorniško-Snežniški masiv) en (1) napad na gozdnega delavca pri sečnji gozdnega drevja z lažjimi telesnimi poškodbami.

Komentar
Sistem spremljanja škode in izplačevanja odškodnin se je v obdobju, ko je R Slovenija leta 1994 pričela s tem segmentom dela, spreminjal. Poleg tega oškodovanci v prvih letih še niso bili celovito obveščeni o možnosti denarnega nadomestila. O enotnem sistemu in ceniku primerljivim s cenami na trgu lahko govorimo šele po začetku leta 2005. Določene spremembe je prineslo tudi sprejetje podzakonskega predpisa o minimalnih zaščitnih ukrepih. Zato je pri interpretaciji trenda podatkov o škodnih primerih in višini izplačanih odškodnin potrebna previdnost, saj naraščanje oziroma padanje obeh kazalcev ni nujno neposredno povezano s številčnostjo populacije rjavega medveda. So pa točkovni podatki o škodnih primerih v daljšem časovnem obdobju dober pokazatelj prostorske dinamike razširjenosti populacije rjavega medveda v Sloveniji.

2.3 Delo intervencijske skupine za rjavega medveda

V letu 2006 je bil, skladno s pristojnostmi, izdan sklep Ministrstva za okolje in prostor št. 35605-95/2006, ki na novo opredeljuje delo intervencijske skupine. Na podlagi tega sklepa je direktor ZGS izdal še notranji sklep št. 56/06, o delovanju skupine. Skupina se v primerih konfliktov z medvedi odziva na intervencijsko številko 112 ali 113 – operativno komunikacijskega centra in Policije, pogosto pa tudi na podlagi neposrednih klicev občanov ali pristojnih državnih organov.

Intervencijska skupina pri svojem delu v okviru zakonskih in strokovnih pooblastil uporablja kot metode neposrednega reševanja težav z medvedi odlov živih živali, plašenje s tehničnimi sredstvi in gumijastimi izstrelki ter usmrtitev živali s strelnim orožjem. Skupina prizadetim nudi tudi kemične repelente ter tehnično zaščito za odvračanje medvedov ter opravlja številne razgovore z občani ter jih pomirja že s prihodi na kraj dogodka. Večino situacij je reševala s pogovori z občani in pristojnimi službami, v nekaj primerih smo sodelovali z upravljavci lovišč pri odstrelu konfliktnih osebkov oz. so vodje odsekov za gozdne živali in lovstvo na območnih enotah ZGS podali predloge za izjemni odvzem z odstrelom, katerega izvedbo se v celoti prepusti krajevno pristojnemu upravljavcu lovišča.

Intervencijska skupine se je v letu 2011, do konca meseca junija, odzvala na 75 klicev (201 klic v celem letu 2010) prebivalcev Slovenije, ki so prosili za posredovanje ob težavah z rjavim medvedom.

Preglednica 7: Število klicev po regijah

Klicani/Leto	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**½ 2011**
Koordinator	39	19	33	16	21	8
Kočevsko-dolenjska regija	41	71	84	81	57	24
Primorsko-notranjska regija	87	105	208	130	123	43
Regija SZ od avtoceste LJ - N.Gorica	0	0	2	0	0	0
SKUPAJ	**167**	**195**	**327**	**227**	**201**	**75**

Komentar
Beleženje klicev in dejanskih intervencij v okviru intervencijske skupine je pomembno predvsem zaradi spremljanja prisotnosti rjavega medveda v okolici naselij ali v samih naseljih. Prisotnost je

posredni kazalec stanja populacije, vendar je pri tem potrebna previdnost, saj se je zaradi povečevanja populacije v Sloveniji povečala tudi prisotnost in s tem povezane izgube primarnega strahu pred človekom.
T.i. mehke informacije ter preliminarne analize in izvrednotenja podatkov odlovljenih in preseljenih medvedov pričajo o tem, da je oblika neposrednega odvračanja medvedov (predvsem odlov in preselitev na drugo mesto v naravi znotraj Slovenije) manj uporabna, kot v državah z velikim ozemljem, primernim za bivanje medvedov. Večina preseljenih in izpuščenih medvedov se je v kratkem roku vrnila na mesto "nastanka problemov", ali pa so se še naprej zadrževali v neposredni bližini drugih naselij ter zadržali vzorec »konfliktnega« obnašanja, ki je bil tudi vzrok poseganja z odlovom. Učinek terensko zelo zapletenih in finančno dragih operacij je torej relativno majhen, verjetno pa so tozadevne aktivnosti v delu javnosti kljub temu zaželene in jih bo imenovana skupina skladno s terenskimi okoliščinami in pravili stroke izvajala tudi v bodoče.

2.4 Monitoring rjavega medveda

2.4.1 Štetje rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest

Štetja rjavega medveda je v letu 2011 organizirano podobno kot v preteklih letih, in sicer z dogovorom med partnerji – Zavodom za gozdove Slovenije, Lovsko zvezo Slovenije ter Območnimi združenji upravljavcev lovišč in lovišč s posebnim namenom. Opravljeno je bilo štetje v spomladanskem času (13. 5. 2011), medtem ko bo štetje v poletno-jesenskem času potekalo 12. 8. in 7. 10. 2011.

Preglednica 8: Rezultati štetij rjavega medveda na stalnih števnih mestih, 2003 – 2011

		Število videnih medvedov	Število medvedk z mladiči	Število medvedk z mladiči 0+	Število medvedk z mladiči 1+	Število mladičev 0+ z medvedko	Število mladičev 1+ z medvedko	Število mladičev 0+	Število mladičev 1+	Skupno število mladičev	**Povp. ml. 0+ na medvedko**
10.10.2003	sk.	94	16	12	5	23	6	24	9	33	**2,00**
	%	100	17	13	5	24	6	26	10	35	
28.05.2004	sk.	144	26	11	16	21	21	21	29	50	**1,91**
	%	100	18	8	11	15	15	15	20	35	
24.09.2004	sk.	137	25	18	8	28	13	28	13	41	**1,56**
	%	100	18	13	6	20	9	20	9	30	
22.10.2004	sk.	135	26	20	7	34	10	35	12	47	**1,75**
	%	100	19	15	5	25	7	26	9	35	
20.05.2005	sk.	190	36	16	20	29	30	29	34	63	**1,81**
	%	100	19	8	11	15	16	15	18	33	
19.08.2005	sk.	238	51	37	14	66	25	67	33	100	**1,81**
	%	100	21	16	6	28	11	28	14	42	
14.10.2005	sk.	186	36	29	9	54	14	54	17	71	**1,86**
	%	100	19	16	5	29	8	29	9	38	
12.05.2006	sk.	163	32	12	20	22	35	22	40	62	**1,83**
	%	100	20	7	12	13	21	13	25	38	
04.08.2006	sk.	118	19	13	6	23	11	23	19	42	**1,77**
	%	100	16	11	5	19	9	19	16	36	
06.10.2006	sk.	158	33	21	12	39	22	39	27	66	**1,86**

	%	100	21	13	8	25	14	25	17	42	
01.06.2007	sk.	161	28	18	10	36	15	36	32	66	**2,00**
	%	100	17	11	6	22	9	22	20	41	
24.08.2007	sk.	141	26	19	7	36	10	36	17	53	**1,89**
	%	100	18	13	5	26	7	26	12	38	
26.10.2007	sk.	77	16	6	10	11	16	11	19	30	**1,83**
	%	100	21	8	13	14	21	14	25	39	
16.05.2008	sk.	154	26	11	15	20	22	20	35	42	**1,82**
	%	100	17	7	10	13	14	13	23	27	
14.08.2008	sk.	222	43	33	10	56	17	56	26	82	**1,70**
	%	100	20	15	5	26	8	26	12	37	
10.10.2008	sk.	198	43	32	11	56	11	56	24	80	**1,75**
	%	100	28	21	7	36	7	36	16	52	
08.05.2009	sk.	173	32	10	21	20	36	20	42	62	**2,00**
	%	100	18	6	12	12	21	12	24	36	
04.09.2009	sk.	187	44	33	11	58	19	58	24	82	**1,76**
	%	100	24	18	6	31	10	31	13	44	
02.10.2009	sk.	131	22	14	8	25	14	25	15	40	**1,70**
	%	100	17	11	6	19	11	19	11	31	
28.05.2010	sk.	155	26	16	10	25	20	25	26	51	**1,56**
	%	100	17	10	6	16	13	16	17	33	
20.08.2010	sk.	209	47	38	9	75	14	75	14	89	**1,97**
	%	100	22	18	4	36	7	36	7	43	
22.10.2010	sk.	195	40	32	8	71	11	71	15	86	**2,22**
	%	100	21	16	4	36	6	36	8	44	
13.05.2011	sk.	152	29	14	15	26	30	26	31	57	
	%	100	19	9	10	17	20	17	20	37	**1,86**
SKUPAJ	***povp.***	***162***	***31***	***20***	***11***	***37***	***19***	***37***	***24***	***61***	
	%	**100**	**19**	**12**	**7**	**23**	**11**	**22**	**15**	**38**	***1,84***

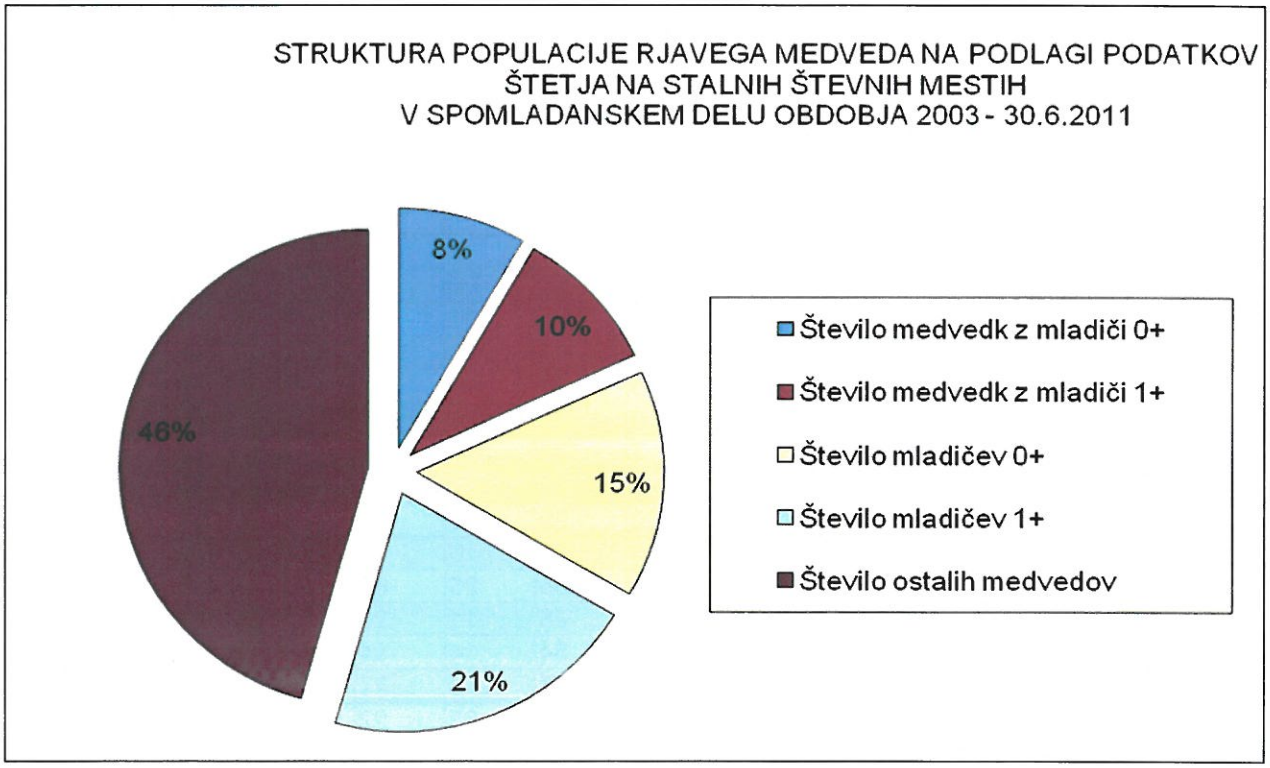

Slika 1: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003 – 30.6.2011, spomladanska štetja – struktura populacije

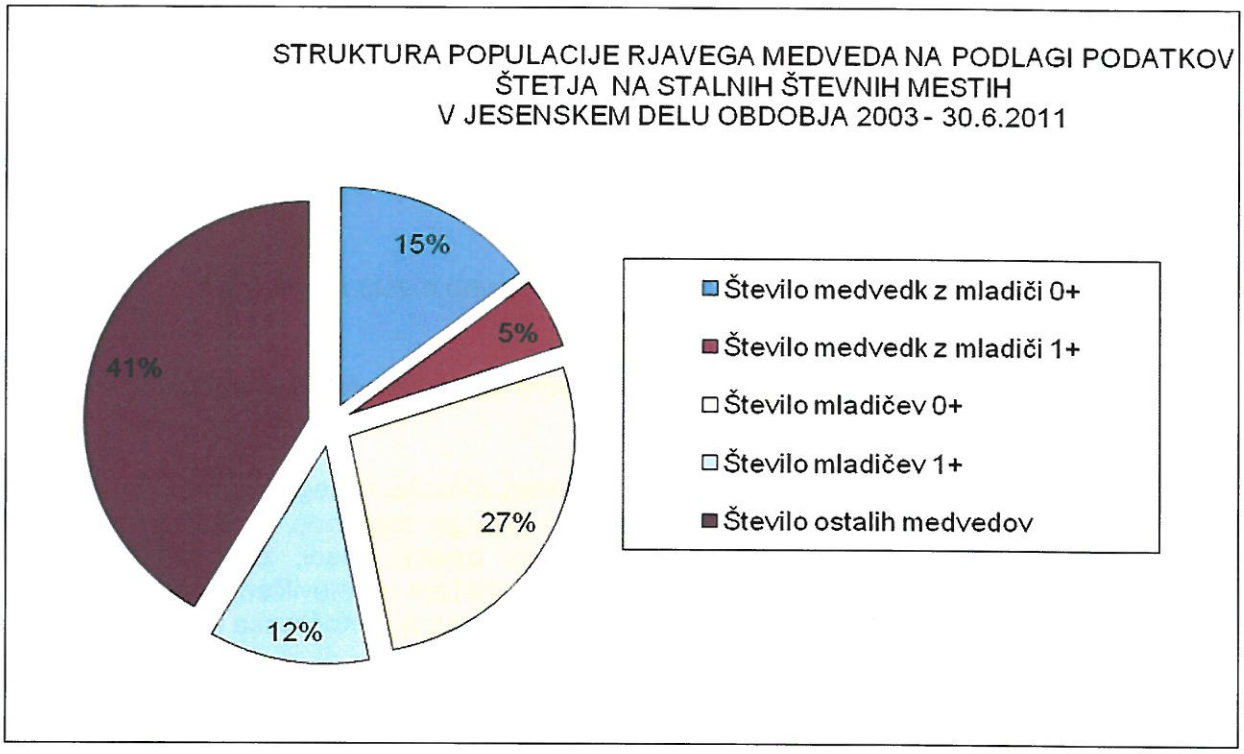

Slika 2: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003 – 30.6.2011, jesenska štetja – struktura populacije

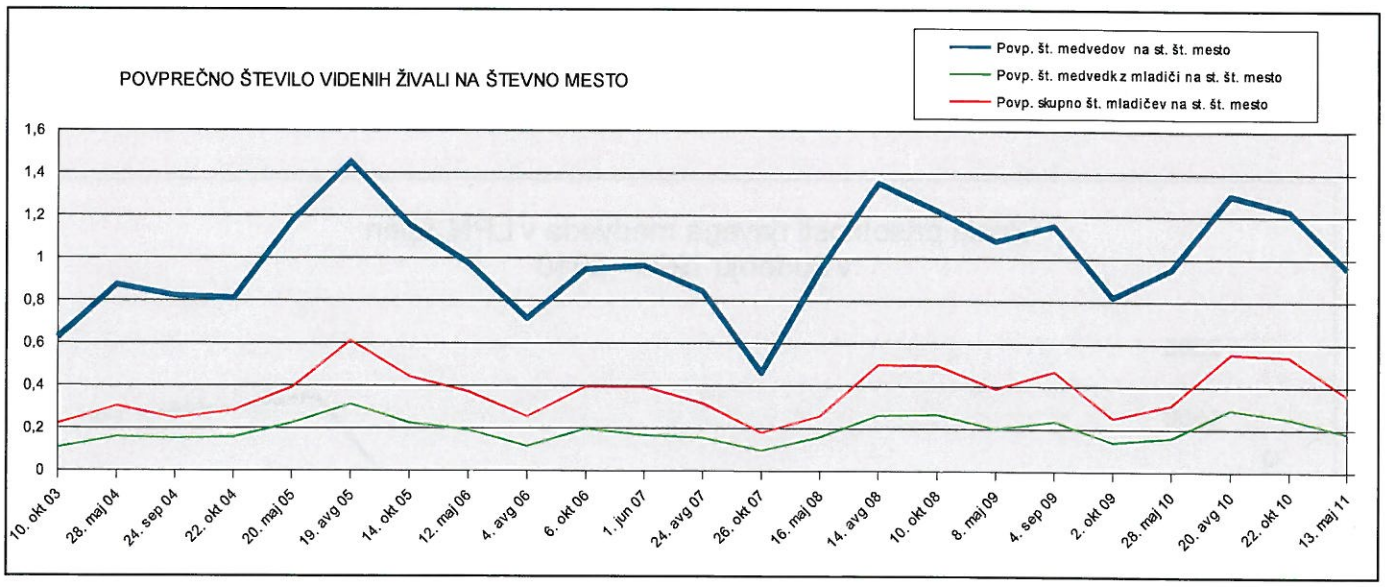

Slika 3: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003 – 30.6.2011, povprečno število živali na števno mesto

<u>*Komentar*</u>

Spremljanje populacije rjavega medveda na stalnih števnih mestih je namenjeno predvsem dolgoročnemu spremljanju spolne in starostne strukture ter gibanju številčnosti.

Analizo spolne in starostne strukture videnih medvedov smo zaradi biologije življenja rjavega medveda opravili ločeno za spomladanska in jesenska štetja. Vodeče medvedke namreč v spomladanskem času ob izhodu iz brlogov zaradi potreb po sočni hrani (travniki), manj pogosto obiskujejo mesta polaganja hrane (krmišča), kjer so v večini primerov locirana števna mesta. To potrjuje tudi delež videnih samcev in samic, ki ne vodijo mladiče, saj je ta v spomladanskem obdobju za dva odstotka večji kot v jesenskem obdobju. Struktura poletno - jesenskih štetij pokaže, da je v slovenski populaciji rjavega medveda najmanj 15% medvedk z mladiči v prvem

življenjskem letu. Delež mladičev v prvem življenjskem letu je 27% in v drugem življenjskem obdobju 12%, torej skupaj predstavljajo mladiči dveh generacij 39% delež celotne populacije.

Vsa štetja na stalnih števnih mestih pokažejo, da je število mladičev v 1. življenjskem letu na samico zelo stabilno in se najpogosteje giblje med 1,8 in 2,0 mladiča na samico z najnižjo dosedanjo vrednostjo septembra 2004 in maja 2010, le 1,56 mladiča na samico, ter najvišjo vrednostjo oktobra 2010 – 2,20 mladiča na samico.

Trend povprečnega števila videnih medvedov na stalno števno mesto je nihajoč, kar je nenazadnje odvisno tudi od vremenskih razmer v času opazovanja.

2.4.2 Monitoring v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh (vsi v ZGS)

V LPN Medved in Jelen, ki ležita v osrednjem življenjskem območju rjavega medveda se že od leta 1986 oz. 1991 vodi podrobnejši, dnevni monitoring rjavega medveda, s poklicnim osebjem. Podatki o vseh znakih prisotnosti (plen med divjadjo, iztrebki, sledi, znaki na markacijskih drevesih, evidentirani brlogi, direktna videnja,...) se ob vnašajo v oštevilčene kvadrante 1000 x 1000 m. Leta 2007 sta se monitoringu pridružila tudi LPN Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh.

Preglednica 9: Število znakov prisotnosti rjavega medveda v loviščih s posebnim namenom Jelen, Medved, Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 1999 – 2009

LPN/Leto	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	½ 2011
Jelen	313	395	306	594	596	617	749	763	832	1.617	1.536	1.487	617
Medved	548	634	674	783	721	907	1.031	1.032	1.179	1.509	1.158	1.222	522
Snežnik Kočevska Reka									1.129	1.229	856	985	406
Ljubljanski vrh									49	54	66	119	76

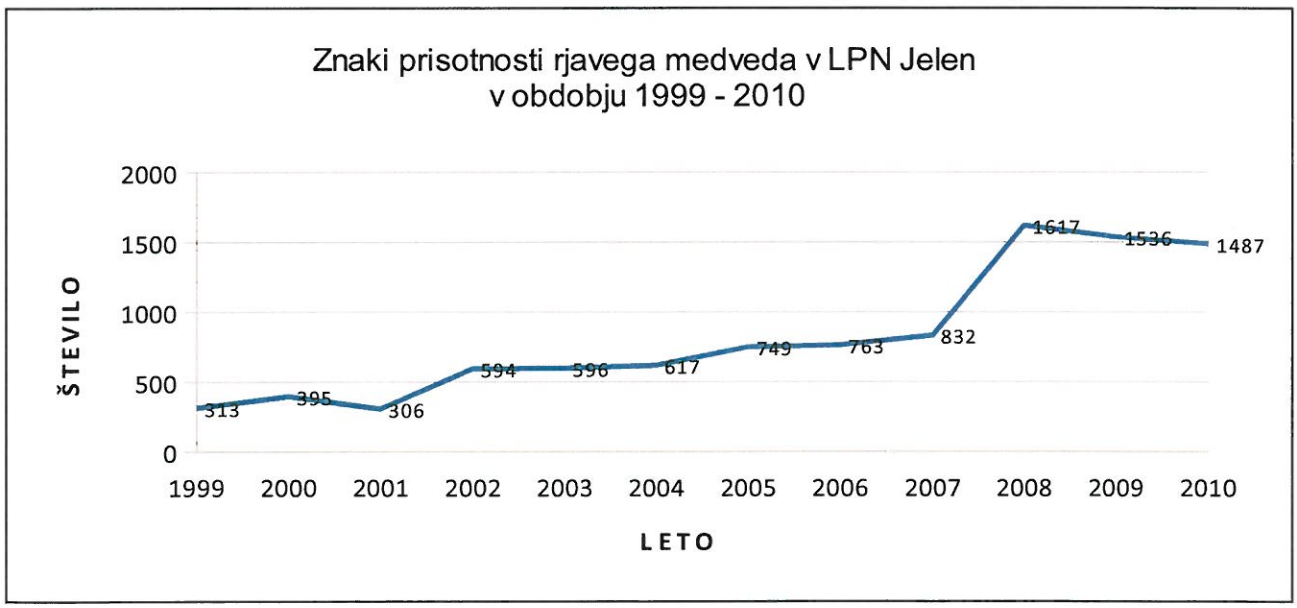

Slika 4: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Jelen za obdobje 1999 – 2010

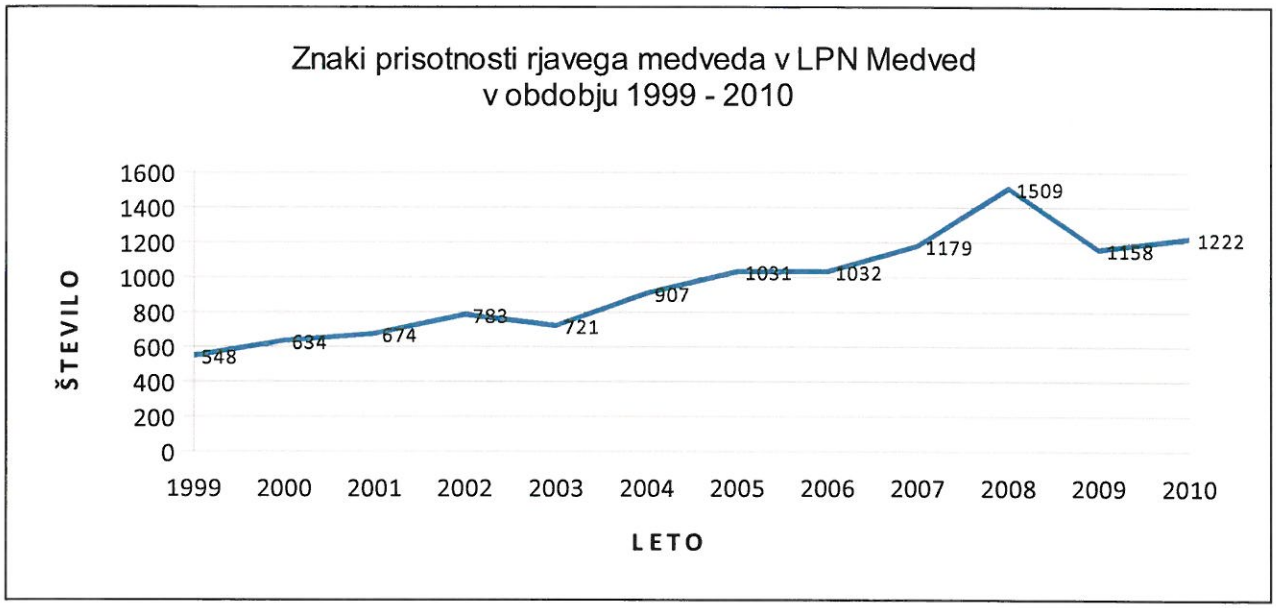

Slika 5: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Medved za obdobje 1999 – 2010

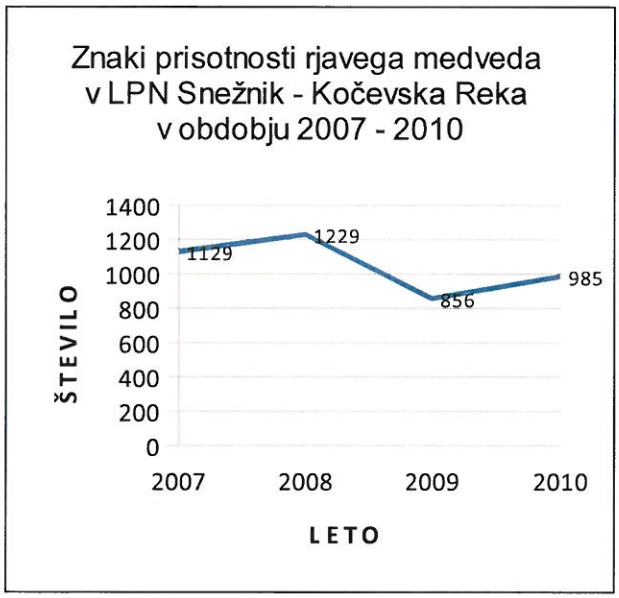

Slika 6: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka za obdobje 2007 – 2010

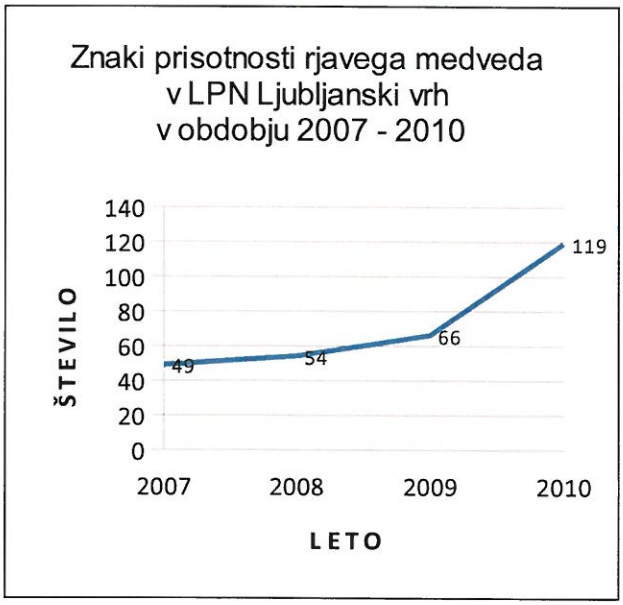

Slika 7: Znaki prisotnosti rjavega medveda v Lovišču s posebnim namenom Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 2010

<u>*Komentar*</u>

Vrednotenje zajemanja podatkov je v vsem obdobju, ki je bilo navedeno za delo v LPN, enako, enak pa je tudi vpliv frekvence obiska poklicnega lovca v posameznih delih svojega revirja, saj se možnost tega vpliva na končni rezultat na dolgi rok statistično izravna.

Dinamika populacije od leta 1999 nam kaže v LPN Medved in LPN Jelen v porast trenda prisotnosti medveda, podatki za zadnja tri leta so za LPN Jelen nekoliko nižji, za LPN Medved pa letno malenkostno nihajo, vendar je trend pozitiven – naraščajoč. Za omenjeni območji na osnovi podatkov monitoringa lahko sklepamo na stabilno populacijo medveda. V ostalih dveh LPN je podatkov še vedno nekoliko manj, da bi lahko govorili o izrazitih povezavah s številčnostjo populacije na širšem območju.

Pa vendarle - na osnovi podatkov dnevne spremljave rjavega medveda v navedenih LPN (dovolj reprezentančno območje na Notranjskem in Kočevskem s skupaj skoraj 100.000 ha) lahko dodatno sklepamo, da je številčnost rjavega medveda v Sloveniji stabilna in v ugodnem stanju.

2.5 Brušenje zob – BF Gozdarstvo

Končni rezultati projekta "**Analiza odvzetih rjavih medvedov iz narave v Sloveniji v obdobju 2003-2006, na podlagi starosti določene s pomočjo brušenja zob**" v izvedbi BF-Gozdarstvo, vključno s komentarji, so objavljeni na spletni strani:
http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivalske%20vrste/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/rjavi%20medvedi%202003-06.pdf

Izsledki raziskave so bili uporabljeni tudi pri izdelavi tega strokovnega mnenja.

2.6 DNA – BF Biologija

Končni rezultati projekta "**Analiza medvedov odvzetih iz narave in genetsko-molekularne raziskave populacije medveda v Sloveniji**" v izvedbi BF-Biologija, vključno s komentarji, so objavljeni na spletni strani:
http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivalske%20vrste/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/Medvedi07-08.Koncno.SamoPovzetek..pdf

Izsledki raziskave so bili uporabljeni tudi pri izdelavi tega strokovnega mnenja.

2.7 Vložki v preventivo pred nastalimi škodami od rjavega medveda

Preglednica 10: Agencija RS za okolje – razpisi za električne ograje (Vir: ARSO, poročila o javnih razpisih)

Leto	Datum razpisa	Št. vlog	Št. odobrenih vlog	Vsota(EUR)
2005	02.09.2005	37	35	19.556,13
2006	10.03.2006	84	71	45.395,52
2007	16.03.2007	142	81	63.030,98
2008	15.02.2008	91	79 + 47*	48.753,82 + 26.421,20
2009	17.04.2009	137	123	59.662,53
2010	05.02.2010	144	134	65.388,28

*47 upravičenih vlog je bilo v letu 2008 zavrnjenih zaradi porabe proračunskih sredstev, v letu 2008 pa so bile prioritetno vključene v dodelitev sredstev

Preglednica 11: Zavod za gozdove Slovenije – nakup in postavitev zaščitnih ograj proti velikim zverem v okviru proračunske postavke 6328 – vlaganje v življenjsko okolje prostoživečih živali v zasebnih gozdovih

Leto	Št. dodeljenih kompletov ograj	Tip ograje premična/stacionarna	OE ZGS
2006	4	3/1	Kočevje, Sežana in Tolmin
2007	3	2/1	Postojna in Tolmin
2008	12	3/9	Kočevje, Postojna in Tolmin
2009	5	4/1	Postojna, Sežana in Tolmin
2010	1	1/0	Ljubljana
2011	2	2/0	Postojna in Sežana

2.8 Upravljanje z rjavim medvedom v R Hrvaški

Slovenija s svojim ozemljem predstavlja SZ rob Dinarskega gorstva in posledično tudi temu pripadajoče »Dinarske« populacije rjavega medveda. Dogajanje v zvezi z upravljanjem v sosednji državi R Hrvaški, s katero si delimo del dinarske populacije rjavega medveda (in ostalih dveh velikih zveri – volka in risa), lahko pomembno vpliva tudi na upravljanje z medvedom v Sloveniji. V smislu evropskih smernic za čezmejno upravljanje z velikimi zvermi bi bilo smiselno potrebno upoštevati tudi dogajanja z druge strani državne meje. Z znanstveno–raziskovalnim delom je dokazano, da del medvedov iz t.i. »slovenske« in »hrvaške« populacije redno prehaja državno mejo in si torej medvede med seboj »delimo«. V nadaljevanju navajamo nekaj ključnih podatkov v zvezi z rjavim medvedom na Hrvaškem (vir: Akcijski plan gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj u 2011. godini), in sicer:

- Populacija rjavega medveda je na Hrvaškem ocenjena na okoli 1000 osebkov, pri čemer je večino parametrov za oceno velikosti populacije zelo podobnih slovenskim (analiza odvzema, evidentiranje škodnih dohodkov, štetje na krmiščih, DNA metoda, radiotelemetrični projekti, itd.
- V populaciji znatno prevladujejo samice, kar izvira predvsem iz načina lova na to živalsko vrsto. Za razliko od Slovenije (zavarovana živalska vrsta; pristojno Ministrstvo za okolje in prostor) je na Hrvaškem medved uvrščen med divjad in tako pod pristojnostjo »Ministrstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva«.
- V populaciji se načrtuje odvzem, vendar posebej kvota za odstrel in posebej za izgube.

Preglednica 12: Plan ter realizacija odvzema medveda na Hrvaškem

Leto	Odstrel (N%)					Izgube		Odvzem medveda (Skupaj odstrel in izgube)
	Plan		Realizacija		Skupaj realizacija odstrela	Plan	Realizacija	
	Redni	Dodatno	Redni	Dodatno				
2005	80		31		31 (39%)	20	21 (105%)	52 (52%)
2006	70		49		49 (70%)	30	36 (120%)	85 (85%)
2007	70		50		50 (71%)	30	8 (27%)	58 (58%)
2008	70	18	53	11	64 (91%)	30	47 (156%)	111 (111%)
2009	94	16	77	9	86 (86%)	40	24 (60%)	110 (79%)
2010	98	28	77	9	86 (86%)	40	33 (82%)	119 (85%)

- Za leto 2011 je načrtovan odvzem 140 medvedov (100 za odstrel in 40 za izgube). Lov se lahko izvaja v obdobju koledarskega leta od 1. 3. – 15. 5. 2011 in od 15. 9. – 15. 12. 2011.
- Dovoljeno je dodatno hranjenje medveda (tudi s hrano živalskega izvora), in sicer od 1-januarja – 30. aprila in od 1. septembra do 15. decembra. Hranjenje medvedov je dovoljeno le v loviščih, ki imajo za dotično leto odobren odstrel, v ostalih je prepovedano. Posebej pa je prepovedano vsako hranjenje medveda v območjih, kjer je ta živalska vrsta nezaželena (priobalni pas na kontinentu od Bakra do Maslenice in otok Krk).

2.9 Zaključni komentar pred predlogom odstrela za obdobje 1. 10. 2011 – 30. 9. 2012

Skladno z *Uredbo o zavarovanih vrstah prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/08)* ZGS vsako leto pripravi Mnenje, ki se nanaša na odstrel velikih zveri. Menimo, da je pri dosedanjem uspešnem upravljanju s populacijo rjavega medveda v Sloveniji ter pri odstrelu rjavega medveda kot enega temeljnih orodij pri upravljanju kot vzrok za predlagan odstrel na podlagi predpisnih osnov, utemeljeno govoriti o kombinaciji vseh treh vzrokov zanj – zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, zaradi preprečevanja pojavljanja škod ter zaradi selektivnega in omejenega odvzema iz narave z namenom uravnavanja velikosti populacije z okoljem. Tako pri odstrelu zaradi preprečevanja škod lahko ugotovimo, da je Republika Slovenija vzpostavila jasen, učinkovit in pregleden mehanizem za izplačevanje škod in sofinancira material za zaščito premoženja, vendar pa človek z rejo domačih živali in sadnjo poljščin nehote privablja rjavega medveda v

neposredno bližino naselij in s tem posredno zaradi izgubljanja strahu medveda pred človekom ogroža svoje zdravje in varnost.

ZGS v Mnenju ni posebej navedel stanja populacije rjavega medveda v Sloveniji za zadnje leto, saj sta bili na tem področju opravljeni dve temeljiti študiji na podlagi brušenja zob in DNA analiza zbranih vzorcev tkiv, ki smo ju v Mnenju tudi navedli kot primarni vir in seveda tudi upoštevali. Glede na zapisano v analizah omenjenih študij in izrečenem ob javnih predstavitvah študij s strani znanstveno-raziskovalnih delavcev, je **populacija rjavega medveda v Sloveniji stabilna in v ugodnem stanju**. Ugodno razmerje med nataliteto in mortaliteto osebkov ob upoštevanju socialne zgradbe populacije to oceno le dopolnjuje.

V Mnenju je ZGS kot komplementarno drugim spremljanim parametrom populacije rjavega medveda in njenega okolja upošteval ocenjeno številčnost rjavega medveda v Sloveniji, ki jo je podal nosilec projekta »Analiza medvedov odvzetih iz narave in gensko-molekularne raziskave populacije rjavega medveda« - Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, na spletni strani http://medvedi.si. Raziskava je bila opravljena na podlagi znanstveno priznane in preverjene metode in je zadnja med raziskavami, ki govori o oceni številčnosti populacije rjavega medveda v Sloveniji, s stanjem ob koncu leta 2007. S 95 odstotnim intervalom zaupanja je bilo ugotovljeno, da šteje populacija med 394 do 475 živali, **neupoštevajoč nove kohorte (prirastka) medvedov**, ki bi bil poležen na zimo 2007/2008, posledično pa tudi vsa naslednja leta ob uravnoteženi bilanci rodnosti in smrtnosti medvedov v Sloveniji. Dolgoletni monitoring spremljanja populacije rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest je pokazal, da je v naši populaciji ca. 15% medvedk, ki vodijo istoletne mladiče (odstotek smo povzeli iz štetij v jesenskem obdobju, saj samice zaradi same biologije v spomladanskem času ne obiskujejo tako pogosto krmišč – posledično tudi števnih mest). To pomeni, da je pričakovan prirastek v zadnjih letih med 82 in 125 medvedi in zato ocenjujemo, da ob relativno nespremenjenem stanju populacije tudi **načrtovani odstrel 78 medvedov za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012 ob upoštevanju izgub do največ 20 medvedov v tem obdobju ne bo ogrozil ugodnega stanja populacije rjavega medveda v Sloveniji.** Pri Mnenju tudi nismo upoštevali samo matematike in doslednega izračuna odstotkov, kot jih navajajo Strategija in drugi pisni viri, ampak tudi dejanskega stanja v naravi in socialne komponente, to pa je odnos »sobivanja medveda in lokalnega prebivalstva«, ki je lokalno še vedno zaskrbljujoč. **Populacija rjavega medveda v Sloveniji je v ugodnem stanju in biološko ni ogrožena.** Ogrožena pa bo postala, ko ljudje ne bodo več želeli sobivanja s to vrsto, tudi ob bistveno nižji številčnosti, kot je ta sedaj.

Menimo, da številčnost rjavega medveda v tem trenutku še vedno v številnih lokalnih območjih presega nosilno zmogljivost okolja in ne sledi enemu od obeh enakovrednih ciljev Strategije – to pa je ustvarjanje sobivanja medveda in ljudi. Iz tega naslova in tudi ob upoštevanju dogajanj z delom dinarske populacije medveda v sosednji Hrvaški, menimo, da bi bilo racionalno slovenski del populacije lokalno nekoliko znižati, kar je možno storiti tudi z notranjim razdelilnikom dodeljenih medvedov po LUO.

Ponovno poudarjamo tudi, da tako rjavi medved, kot ostala dva predstavnika velikih zveri sicer uživata posebno mesto v slovenski in mednarodni zakonodaji, vendar je **bistven element dolgoročne ohranitve rjavega medveda, volka in risa v njihovem sobivanju s človekom – lokalnim prebivalstvom**. Zaradi povečevanja številčnosti, ki pa mu niso sledile odločitve državnih organov in institucij se je to sobivanje pri rjavem medvedu in volku krepko zamajšalo. Ob tem se zavedamo, da odstrel ni edini ukrep za zagotavljanje ciljev Strategije, je pa med pomembnejšimi, še posebej v bližini naselij.

ZGS iz dolgoletnih izkušenj dela z velikimi zvermi (teoretično znanje in praktične izkušnje) ocenjuje, **da v Sloveniji ni drugih alternativnih možnosti, ki bi zagotavljale uresničevanje ciljev sprejetih strateških dokumentov ter izpolnjevanje določil mednarodnih predpisov, kot je uravnavanje populacije rjavega medveda z odstrelom**.

2.10 Predlog odstrela rjavega medveda za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012

(pripravljeno po določilih četrtega odstavka v povezavi s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah)

I. Na podlagi določil 1. odstavka 7. člena Uredbe ugotavljamo, da ne glede na prepovedi iz 5. člena Uredbe, obstajajo razlogi za dovolitev poseganja v populacijo rjavega medveda z odstrelom zaradi selektivnega in omejenega odvzema iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu (šesta alineja prvega odstavka 7. člena in 7a člen), zaradi preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju (druga alineja prvega odstavka 7. člena) ter zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje (tretja alineja prvega odstavka 7. člena).

II. Ocenjujemo, da poseg v obdobju oktober 2010 - september 2011 ni ogrozil ugodnega stanja populacije in je le-ta v ugodnem stanju.

Iz analize predloženih podatkov predlagamo za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012 za celotno populacijo na območju Slovenije odstrel (redni in izredni odstrel) **78 živali,** in sicer:

- **78 medvedov** iz naslova uravnavanja populacije, kjer se pod strogo nadzorovanimi pogoji dovoljuje selektiven in omejen odvzem, ki ga določijo pristojni državni organi, v kolikor ni drugih možnih rešitev in je populacija v ugodnem stanju ter iz naslova izjemnih poseganj v populacijo z odstrelom zaradi zdravja in varstva ljudi ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje, da se prepreči resna škoda, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodi ter drugih vrstah premoženja;

- **66 medvedov** od kvote 78 predlagamo za odstrel **v osrednjem življenjskem območju medveda, 12 medvedov pa v robnem območju.**

Predlagana višina odstrela ne ogroža ugodnega stanja populacije, predstavlja pa selektiven in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

III. **Odstrel do največ 50 medvedov** se lahko izvede v jesenskem obdobju, od **1. 10. do 31. 12. 2011, preostanek** odstrela naj se izvede v spomladanskem obdobju od **1. 1. do 30. 4. 2012**.

IV. **Izredni odstrel** se izvaja po potrebi – skladno z nastankom konfliktnih dogodkov celo leto. Izredni odstreli se štejejo v predlagani kvoti za odstrel, čeprav bodo dovoljenja izdana po drugem postopku (ZUP) in za vsak primer posebej. Dovoljenja bo izdajala ARSO.
Izgube (dokazljive) rjavega medveda se le beležijo, saj gre za naključne dogodke, brez možne časovne napovedi in so številčno neopredeljene. Vodijo se le v evidenci (osrednjem registru) odvzema medvedov. Izgube se ne štejejo v kvoto predlaganega odstrela za obdobje 2011/12.

V. Od predlagane kvote za **odstrel** (**78 medvedov**) razdelimo:

* v osrednjem življenjskem območju – **66 medvedov**:

- v delu **Kočevsko Belokranjskega LUO** z lovišči Loka pri Črnomlju, Sinji vrh, Črnomelj, Banja Loka-Kostel, Kočevje, Mala gora, Struge na Dolenjskem, Draga, Osilnica, Velike Lašče, Lazina, Velike Poljane, Loški potok, Ribnica, Dolenja vas, Sodražica, Turjak, Predgrad, Dragatuš, Dobrepolje, Suha krajina in Taborska jama ter lovišča s posebnim namenom Medved, Snežnik Kočevska Reka in Žitna gora:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	23	6	3	32

- v delu **Notranjskega LUO** z lovišči Begunje, Cerknica, Cajnarje, Grahovo, Rakek, Žilce, Lož-Stari trg, Iga vas, Babno polje, Gornje jezero, Kozlek, Trnovo, Mokrc, Rakitna, Tabor Zagorje, Prestranek, Javornik-Postojna, Pivka, Borovnica, Nova vas, Ig, Rakovnik-Škofljica in Tomišelj ter lovišča s posebnim namenom Jelen in Ljubljanski vrh:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	23	5	3	31

- v delu **Zahodno visoko kraškega LUO**, severozahodno od avtoceste Ljubljana – Razdrto, ki obsega lovišča Planina, Hrenovice, Bukovje, Črna jama, Idrija, Javornik, Krekovše, Col, Kozje stena, Nanos, Trebuša, Logatec, Hotedršica, Trnovski gozd in Vrhnika – del lovišča južno od železniške proge Ljubljana-Postojna:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	1	1	1	3

* v robnem življenjskem območju – **12 medvedov**:

- v delu **Kočevsko Belokranjskega LUO,** ki obsega lovišča Suhor, Metlika, Gradac, Adlešiči, Vinica, Smuk-Semič, Krka in Grosuplje:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	2	1	0	3

- v delu **Novomeškega LUO,** ki obsega lovišča Plešivica – Žužemberk – levi breg reke Krke, Toplice, Padež, Novo mesto, Dobrnič, Gorjanci, Brusnice, Orehovica, Šentjernej, Trebnje, Veliki Gaber in Mirna peč

  in

  v delu **Posavskega LUO**, ki obsega lovišča Kostanjevica na Krki, Podbočje, Cerklje ob Krki, Čatež ob Savi in Mokrice:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	2	1	0	3

- v delu **Zasavskega LUO,** ki obsega lovišča Višnja gora, Ivančna gorica in Šentvid pri Stični, in sicer južno od avtoceste Ljubljana – Korenitka:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	1	1	0	2

- v delu **Primorskega LUO**, ki obsega lovišča Senožeče, Timav – Vreme, Slavnik – Materija, Žabnik – Obrov, Podgorje, Videž – Kozina, Gaberk – Divača, Vrhe – Vrabče, Raša – Štorje, Bukovca, Brkini, Prem in Gradišče – Košana
  in
  v delu **Notranjskega LUO**, ki obsega lovišče Zemon:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	1	1	1	3

- v delu **Zahodno visoko kraškega LUO**, severozahodno od avtoceste Ljubljana – Razdrto, ki obsega lovišča Dole nad Idrijo, Jelenk, Kanal (levi breg Soče), Čaven, Čepovan, Gorica, Grgar, Hubelj, Lijak, Most na Soči, Anhovo (levi breg Soče), Vipava, Vojkovo in Rovte
  in
  v delu **Triglavskega LUO**, ki obsega lovišča Otavnik, Planota in Porezen:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	1	0	0	1

Redni odstrel, ki ni realiziran v posameznem življenjskem območju rjavega medveda, se ne prenaša v drugo življenjsko območje.

Izredni odstrel je v primeru konfliktnih dogodkov in izdaje dovoljenja mogoč v vseh življenjskih območjih medveda.

VI. Pri naknadni izdelavi razdelilnika odstrela po LUO se upošteva sledeče usmeritve:
- V Kočevsko-Belokranjskem LUO (osrednji del) je potrebno že v osnovi dodeliti večjo kvoto za odstrel (2 medveda ali več na lovišče) loviščem Turjak, Velike Lašče, Sodražica, Loški potok in Velike Poljane, na območju katerih v zadnjih letih nastaja večino konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi;
- V Notranjskem LUO (osrednji del) je potrebno že v osnovi dodeliti večjo kvoto za odstrel (2 medveda ali več na lovišče) loviščem Rakovnik – Škofljica, Ig, Mokrc, Grahovo, Cajnarje in Nova vas, na območju katerih v zadnjih letih nastaja večino konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi;
- Od skupne kvote za Novomeško in Posavsko LUO (robno območje) se v jesenskem obdobju (1.10. - 31.12.) dodeli 1 medveda do 100 kg namensko loviščem Posavskega LUO. V kolikor v omenjenem obdobju odstrel v navedenih loviščih tega LUO ne bo realiziran, se v spomladanskem obdobju (1.1. – 30.4.) tega medveda lahko lovi do realizacije tako v loviščih Posavskega, kot tudi Novomeškega LUO.

VII. Dovoljena sredstva oz. načini za odvzem iz narave so opredeljeni v 4. in 9. členu Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l. RS, št. 87/2005). Pri odstrelu medvedov se uporablja predpisano lovsko orožje z risano cevjo in naboji iz Priloge 1 Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (Ur.l. RS, št. 73/2005).

VIII. Izvedbo nadzora odvzema iz narave vrši Zavod za gozdove Slovenije, skladno z določili 11. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l.

RS, št. 87/2005).
Izvajanje nadzora odvzema vrši skladno z zakonodajo in pristojnostmi tudi pristojna lovska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano in okoljska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za okolje in prostor.

IX. Za vsak primer izločitve medveda s sumom na nalezljive bolezni (predvsem zoonoze) in izločitve medveda v nejasnih okoliščinah (izgube – najdeni poginuli medvedi, krivolov, sporne kršitve pri odstrelih, silobrani,...), se obvesti lovskega inšpektorja, ta pa s pomočjo VHS pošlje celoten trup medveda ali dogovorjene vzorce na preiskavo Veterinarski fakulteti doc. dr. Gorazdu Venguštu in dr. Diani Žele.
Drug odvzem vzorcev tkiv in organov naj poteka skladno s 5. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l. RS, št. 87/2005).
Znanstveno-raziskovalne organizacije naj o rezultatih preiskave poročajo tudi upravljavcu lovišča ali LPN, od koder je bil medved dostavljen v pregled.

X. Drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

3 VOLK (*Canis lupus* L.)

3.1 Stanje populacije in dosedanji trend odvzema volka

Preglednica 13: Odvzem volkov iz narave po vzrokih v obdobju 1995 – 30. 6. 2011 (glej tudi Prilogo 2 – karta odvzema volka v prvi polovici leta 2011)

Število odvzetih volkov - cela Slovenija					
Leto	"Redni" odstrel - odločba	Izredni odstrel	Ilegalni odstrel	Izgube	Skupaj ODVZEM
1995	-	-		-	-
1996	-	-	2	-	2
1997	-	-	-	-	-
1998	-	-	-	1	1
1999	2	1	-	-	3
2000	-	-	-	2	2
2001	4	-	-	1	5
2002	5	-	-	-	5
2003	4	5	-	2	11
2004	-	3	-	1	4
2005	-	6	-	-	6
2006	-	10	-	1	11
2007	-	5	-	1	6
2008	-	-	-	-	-
2009	4	3	-	2	9
2010	9	-	-	1	10
½ 2011	3	-	-	1	4
Skupaj 1994 – 30.6.2011	**31**	**33**	**2**	**13**	**79**

Iz analize 16 - letnega odvzema volkov iz narave izhajajo naslednje ugotovitve:

- Povprečen odvzem volkov iz narave je bil v obdobju 1995 – 2010 nižji od prirastka in eventualnih imigracij volkov iz Hrvaške v Slovenijo skupaj. Odločbe za t.i. redni odstrel so pristojni državni organi izdajali neredno, v zadnjih petnajstih letih šestkrat. Pri upravljanju s populacijo volkov je do leta 2009 je na MOP prevladalo mnenje o nepotrebnosti rednega odstrela volkov, izdajale so se le odločbe/dovoljenja za izredni odstrel. Že za leto 2006 je ZGS pripravil strokovno mnenje o odvzemu volka z "rednim" odstrelom, ki pa ni bilo upoštevano, prav tako ne za leti 2007 in 2008. V letu 2009 je bilo po sprejemu »Strategije upravljanja z volkom v Sloveniji« zopet omogočeno izvajanje rednega odstrela v obdobju od 1. 1. – 28. 2. in od 1. 10. do konca koledarskega leta. V letu 2010 izdani pravilnik za obdobje 2010/11 je omogočil redno poseganje v populacijo od 1. 10. 2010 do 28. 2. 2011.
- Razvoj populacije volkov v Sloveniji nakazuje, da s samim posegom z odstrelom nikakor nismo ogrozili obstoja volkov v Sloveniji. V dosedanjem odvzemu preteklih let so prevladovali mlajši volkovi, ki niso bistveno vplivali na reprodukcijo vrste. Pregled odstreljenih osebkov v obdobju 2010/11 pa kaže, da se je starostna struktura volkov v osrednjem območju njegovega pojavljanja verjetno nekoliko zvišala.
- Z odstrelom vplivamo na strukturo tropov, zaradi česar pri planu odstrela za obdobje od začetka oktobra 2011 do konca februarja 2012 v nadaljevanju predlagamo nekoliko podrobnejšo prostorsko razporeditev odstrela kot v preteklih letih in omejitev odstrela na 1 volka v posameznem LPN.

Preglednica 14: Odvzem volka v obdobju 1. 10. 2010 – 30. 6. 2011

LUO	Redni odstrel	Izgube	Samci	Samice	SKUPAJ
Notranjsko	6	1	4	3	**7**
Kočevsko-Belokranjsko	3		3		**3**
Primorsko	1		1		**1**
Zahodno visoko kraško		1	1		**1**
SKUPAJ	**10**	**2**	**9**	**3**	**12**

3.2 Škoda, ki jo je povzročil volk na premoženju (skladno z metodologijo izplačila odškodnine)

Preglednica 15: Število škodnih primerov in ocenjena škoda od volka po letih v obdobju 1994 – 30. 6. 2011

Leto	Število škodnih primerov	Ocenjena škoda v EUR	EUR/šk. primer
1994	-	-	-
1995	19	5.723,08	301
1996	19	12.976,76	683
1997	10	5.350,65	535
1998	37	45.368,37	1226
1999	48	33.015,52	688
2000	110	55.871,31	508
2001	147	73.942,71	503
2002	215	139.701,22	650
2003	53	22.252,76	420
2004	86	55.847,95	649
2005	56	24.992,18	446
2006	178	96.381,99	541
2007	408	217.338,27	533
2008	432	271.294,19	628
2009	403	253.827,22	630
2010	575	346.029,00	602
½ 2011	164	83.258,78	508

* Število škodnih primerov smo po temeljiti ponovni analizi celotne baze v letu 2011 za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela in priprave strokovnih člankov nekoliko korigirali, posledično tudi vrednosti ocenjene škode v EUR.

- Od leta 1995 do leta 2003 je bil trend nastajanja škodnih primerov s strani volkov bolj ali manj konstantno naraščajoč. Po letu 2003 je bil zaznan izrazit upad števila škodnih primerov iz 215 v letu 2002 na 53 v letu 2003. Nato se je relativno majhno število škodnih primerov nadaljevalo v letih 2004 in 2005. Po letu 2005 je število škodnih primerov spet izrazito poraslo in v letu 2010 smo zabeležili že 575 škodnih primerov, kar je do sedaj v Sloveniji največ. Vzporedno s tem se je dvignila tudi skupno ocenjena škoda v EUR.
- Trenutni obseg in trend pri pojavljanju škodnih primerov od volkov je tako za rejce drobnice, kot tudi za ohranjanje naravnega razvoja populacije volkov in njegove sprejemljivosti v okolju nesprejemljiv. Zato je potrebno v prihodnosti nujno uvesti ustrezne zaščitne ukrepe za preprečevanje napadov volkov na drobnico, ki predstavlja njegov plen v več kot 96% škodnih primerih. Pri tem velja poudariti, da se je za najučinkovitejši način preprečevanja nastajanja škodnih primerov, tako v Sloveniji, kot tudi v svetu, izkazalo zapiranje rejnih živali v nočne ograde, v kombinaciji s psi čuvaji.
- Ob prenovi pravilnika o minimalnih zaščitnih ukrepih se je izkazalo, da je za uvedbo ustreznih zaščitnih ukrepov za varovanje drobnice potrebno spremeniti Zakon o ohranjanju narave (ZON), **zato opozarjamo na nujnost prenove tega zakona, saj so ostale možnosti za reševanje problema nastajanja škod izčrpane.** Manjši vpliv na zmanjševanje škod pa ima lahko tudi odstrel volkov na pašnikih, kjer volkovi plenijo domače živali. Zato v

zadnjem poglavju (predlog načrta odstrela) predlagamo nekatere ukrepe, s katerimi poskušamo del odstrela usmeriti na pašnike, na katerih prihaja do škodnih primerov.

Preglednica 16: Število škodnih primerov in ocenjena škoda po lovsko upravljavskih območjih od volka v obdobju 2005 – 30.6.2011

LUO	2005		2006		2007	
	št. prim.	**EUR**	**št. prim.**	**EUR**	**št. prim.**	**EUR**
Kočevsko–Belokranjsko	23	6.578,81	49	24.892,99	131	83.479,37
Notranjsko	17	8.425,35	86	48.059,41	101	48.438,49
Primorsko	14	8.699,75	35	17.370,94	150	74.541,48
Zahodno visoko kraško	2	1.288,27	5	3.860,23	25	10.813,46
Triglavsko	-	-	2	1.209,81	-	-
Novomeško	-	-	1	988,62	1	65,47
Gorenjsko	-	-	-	-	-	-
Skupaj	**56**	**24.992,18**	**178**	**96.381,99**	**408**	**217.338,27**

LUO	2008		2009		2010	
	št. prim.	**EUR**	**št. prim.**	**EUR**	**št. prim.**	**EUR**
Kočevsko–Belokranjsko	139	78.386,90	111	66.020,00	115	74.285,85
Notranjsko	42	31.366,02	61	56.126,00	140	110.816,30
Primorsko	215	141.894,77	203	105.430,47	270	130.494,60
Zahodno visoko kraško	26	14.362,85	23	25.374,00	40	26.277,50
Triglavsko	7	2.841,15	3	633,00	3	2.100,00
Novomeško	3	2.442,50	-	-	1	285,75
Gorenjsko	-	-	2	243,75	6	1.769,00
Skupaj	**432**	**271.294,19**	**403**	**253.827,22**	**575**	**346.029,00**

LUO	½ 2011	
	št. prim.	**EUR**
Kočevsko–Belokranjsko	26	18.117,22
Notranjsko	18	7.259,15
Primorsko	106	49.603.25
Zahodno visoko kraško	-	0,00
Triglavsko	1	168,75
Novomeško	-	0,00
Gorenjsko	-	0,00
Skupaj	**164**	**83.258,87**

- Večina škodnih primerov je nastala na območju osrednje in južne Slovenije. Ob tem je potrebno poudariti, da se prostorska razporeditev škod od začetka njihovega popisovanja do danes ni bistveno spremenila, razen na relativno majhnem območju južno od Brkinov in manjšega števila škodnih primerov na območju gozdnih masivov Jelovice in Pokljuke v Gorenjskem in Triglavskem LUO, kjer se škode pojavljajo od leta 2006 (glej tudi Prilogo 4 – karta škodnih dogodkov od volka in risa v prvi polovici leta 2011). Z izjemo obdobja 2003 – 2005 je torej prostorska razporeditev škod vseskozi podobna. To nakazuje, da so se nekateri volkovi oziroma tropi usmerili na prehranjevanje z enostavno dostopnim virom

hrane, ki ga predstavlja številna slabo zavarovana drobnica na območju njihovega pojavljanja.

- Število ocenjenih škodnih primerov je različno razdeljeno po lovsko upravljavskih območjih (**glej tudi Prilogo 4 – karta škodnih dogodkov od volka in risa v prvi polovici leta 2011**).
- Skupaj je bilo od volkov v prvi polovici leta 2011 v 164 škodnih primerih pokončanih 516 kosov drobnice, 6 kosov govedi in 2 konja.

3.3 Monitoring volka

3.3.1 Ocena velikosti populacije na podlagi pridobljenih informacij o videnjih in evidentiranju legel volkov

- Teritorialni tropi volkov so v Sloveniji prisotni v južnem in osrednjem delu države (Kočevska, Notranjska, Menišija, Nanos, Hrušica ...) s tendenco širjenja prek Trnovskega gozda v severo-zahodni del države, o čemer pričajo evidentirani podatki monitoringa lovskih organizacij, foto gradiva in evidenca škodnih dogodkov. V zadnjih nekaj letih sta se tudi na Primorskem oblikovala, najverjetneje dva teritorialna tropa, posamezni osebki pa se redno pojavljajo tudi na vzhodnem delu območja Triglavskega narodnega parka. Vzroke za postopno širjenje iz južnega dela Slovenije gre iskati tudi v drugih strokovnih razlogih in ne izključno v nasičenosti prostora oz. od številčnosti populacije, ki je v južnem delu Slovenije stabilna.

- V loviščih s posebnim namenom v sestavi ZGS in loviščih v upravljanju lovskih družin je bilo **v letu 2010** registriranih 6-7 legel:
  - Na območju Notranjskega LUO (območje Snežnika, Javornikov in Pivške kotline) 2-3,
  - Na območju Kočevsko-Belokranjskega LUO 2,
  - Na območju Primorskega LUO 2 legli.

  Na podlagi poznavanja razširjenosti tropov v Sloveniji ocenjujemo, da je bilo v letu 2010 v Sloveniji skupaj okoli 10 legel (slika 9). Pri vplivu legel na povečevanje številčnosti populacije volkov v Sloveniji moramo biti previdni, saj po podatkih iz tuje literature le okoli 1/3 mladičev preživi prvo leto starosti. Kasneje v času disperzije in iskanja novega teritorija, volkove lahko pokončajo tudi člani ostalih teritorialnih tropov.

- V loviščih s posebnim namenom v sestavi ZGS in loviščih v upravljanju lovskih družin je bilo po do sedaj zbranih podatkih **v letu 2011** registriranih 4-5 legel:
  - Na območju Kočevsko-Belokranjskega LUO 3-4 legla (Mozelj, Kočevski Rog, Goteniška gora, Grčarice),
  - Na območju Zahodno visoko kraškega LUO 1 leglo s 5 mladiči (vir: Projekt SloWolf),
  - Na območju Notranjskega LUO zaenkrat še ni podatkov o registriranih leglih iz leta 2011, glede na izkušnje preteklih let je pričakovati 2-3 legla.

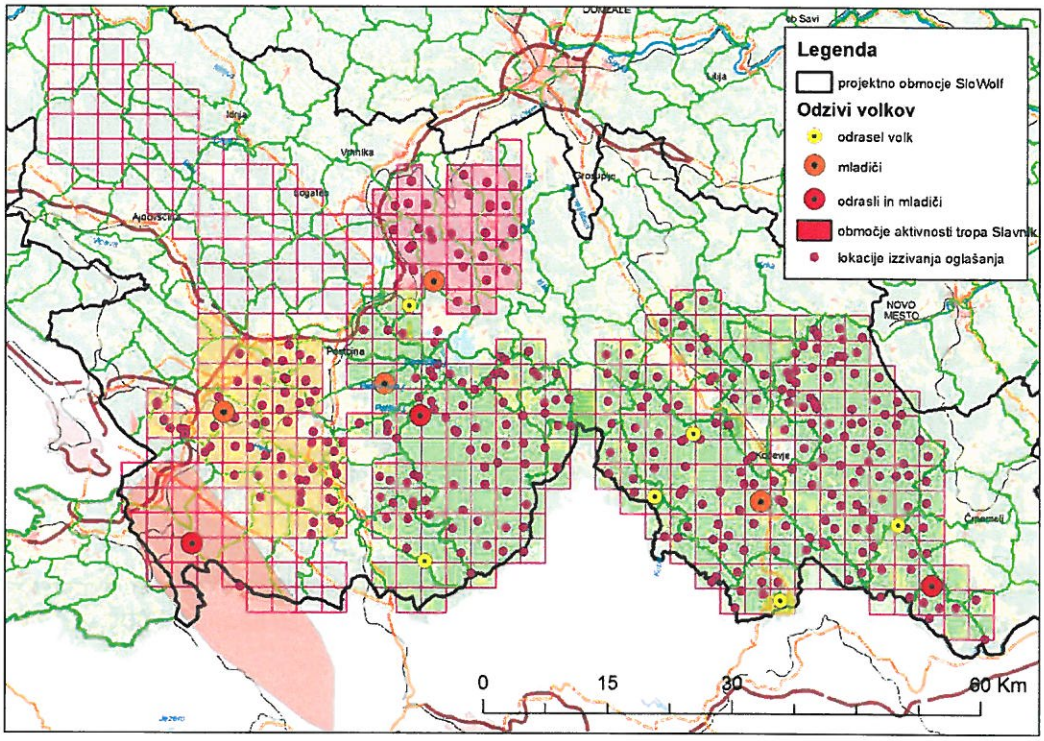

Slika 8: Monitoring volkov z izzivanjem oglašanja v letu 2010, posledično evidentiranje legel (Vir: Poročilo projekta SloWolf)

3.3.2 Monitoring volka v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh

Enako kot za rjavega medveda v LPN Medved in Jelen, ki ležita v osrednjem življenjskem območju rjavega medveda, se že od leta 1986 oz. 1991 vodi podrobnejši, dnevni monitoring volka, s poklicnim osebjem. Podatki o vseh znakih prisotnosti (plen med divjadjo, iztrebki, sledi, znaki markacij, evidentirani brlogi, direktna videnja,...) se vnašajo v oštevilčene kvadrante 1000 x 1000 m. Leta 2007 sta se monitoringu pridružili tudi LPN Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh.

Preglednica 17: Število znakov prisotnosti volka v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1992 – 30.6.2011 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 30.6.2011

LPN/Leto	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	½ 2011
Jelen	17	28	53	56	100	95	109	222	165	175	174	422	444	492	511	688	681	682	609	258
Medved	185	327	148	290	189	93	70	62	169	117	167	297	219	222	189	308	371	257	172	102
Snežnik Kočevska Reka																160	220	105	141	47
Ljubljanski vrh																29	26	22	52	19

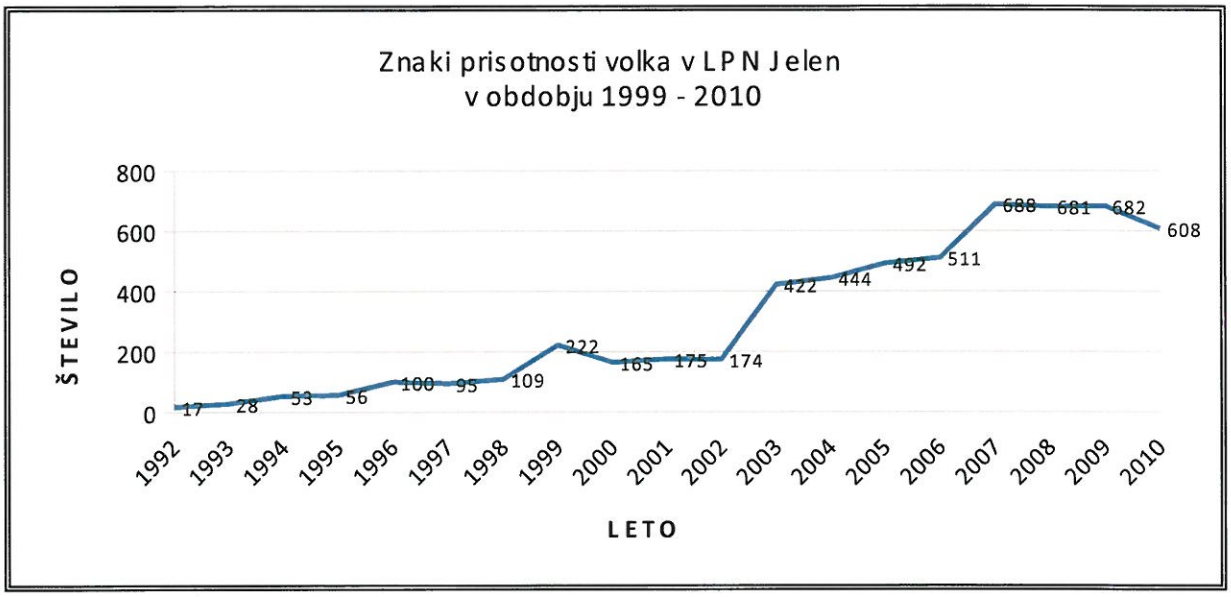

Slika 9: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Jelen za obdobje 1999 – 2010

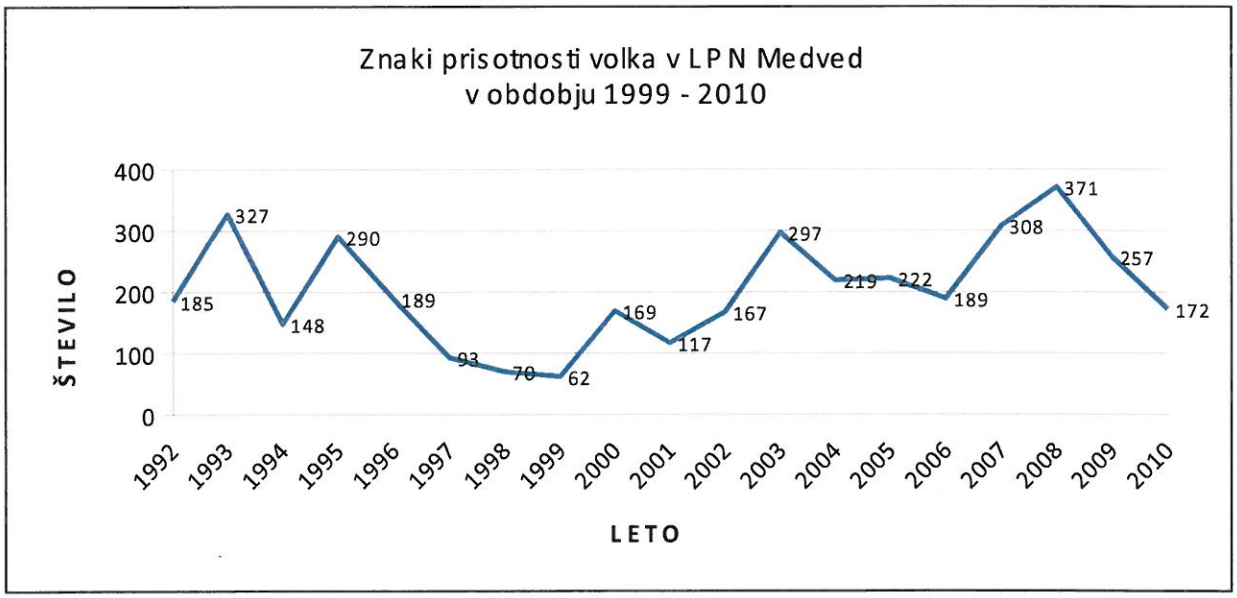

Slika 10: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Medved za obdobje 1999 – 2010

Slika 11: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka za obdobje 2007 – 2010

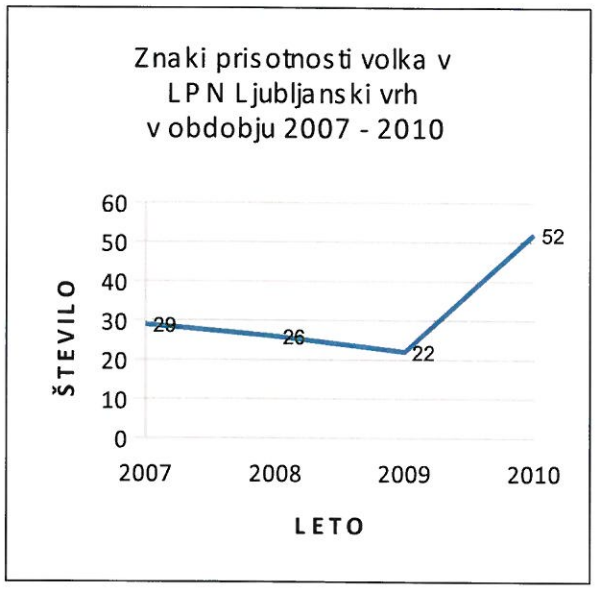

Slika 12: Znaki prisotnosti volka v Lovišču s posebnim namenom Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 2010

3.4 Upravljanje z volkom v R Hrvaški

Podobno kot pri rjavem medvedu v tem strokovnem mnenju navajamo nekaj ključnih podatkov o dogajanju na ozemlju sosednje R Hrvaške, s katero si delno delimo populacijo volkov v okviru širše »Dinarske populacije«.
Podatki iz R Hrvaške, ki smo jih pridobili od hrvaških kolegov so objavljeni na http://www.life-vuk.hr/publikacije-i-izvjesca/izvjesca-92.html, dostopni podatki so na voljo za leto 2009 (nekaj pa še za del leta 2010), novejših še ni obdelanih:

- Volk je na Hrvaškem zavarovana živalska vrsta (enako kot v Sloveniji) in pod pristojnostjo »Ministarstva za kulturu« in znotraj njega »Uprave za zaštitu prirode«.
- Volk je na Hrvaškem stalno prisoten na dobrih 17.000 km^2, občasno pa še na dobrih 7.000 km^2. Populacija je ocenjena na 220 – 260 volkov, razporejenih v ca. 60 krdel. Populacija je stabilna, s še vedno rahlim trendom rasti. Največ volkov naj bi bilo v Ličko-senjski in Splitsko-dalmatinski županiji.
- Volk je v letu 2009 povzročil 1359 škodnih primerov, do avgusta v letu 2010 pa 490 škodnih primerov. Pri tem je bilo v letu 2009 pobitih 2686 domačih živali, od česar je največ 2031 ovac in 473 koz (skupaj drobnica 93%), preostanek odpade na osle, konje, govedo in domače pse. V letu 2010 (do avgusta) je delež drobnice v plenu volkov še večji – 97,5%. Največ škode je povzročene v dalmatinskem zaledju (Šibensko-kninska in Splitsko-dalmatinska županija). Delež smrtnosti zaradi napada volkov predstavlja v vseh županijah Hrvaške, kjer se škoda pojavlja, zgolj 0,46% (ovce) in 0,65% (koze) od skupnega števila vseh živali, ki jih imajo v lasti rejci drobnice.
- Načrtovanje odstrela volkov je bilo v preteklosti izrazito konzervativno naravnano, se pa iz leta v leto povečuje. Realizacija slabo sledi načrtu odstrela (vsaj zakonitega odstrela).

Preglednica 18: Planiran in realiziran odstrel na Hrvaškem za obdobje 2005 – 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	SKUPAJ
Načrt	4	7	7	10	21	49
Realizacija	0	2	4	9	7	22

3.5 Zaključni komentar pred predlogom odstrela za leto 2011/12

Volk je v Sloveniji vrsta, ki ima kot sledi iz strokovnega mnenja ter vseh razpoložljivih podatkovnih virov, **v zadnjih 15 letih trend rasti, ki se je v zadnjih letih nekoliko umiril**. Njegov edini omejitveni faktor rasti (tako v preteklosti, sedanjosti in verjetno tudi v prihodnosti) je lahko le človek (vir: Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (*Canis lupus*) v Sloveniji, poglavja 4.1, str. 9 in poglavje 7.4, str. 19), iz česar sledi, da lahko le človek s svojimi ukrepi – dovoljenimi ali nedovoljenimi, uravnava samo populacijo (poglavje 7.6, str. 21). ZGS iz dolgoletnih izkušenj dela z velikimi zvermi (teoretično znanje in praktične izkušnje) ocenjuje, **da ni drugih alternativnih možnosti, kot uravnavanje populacije z odstrelom**. To je ob oceni ugodnega stanja vrste lahko tudi vzrok za odvzem iz narave z odstrelom, kot je zapisano v Direktivo o habitatih EU in posledično v Uredbi o zavarovanih živalskih vrstah. Eden od razlogov za odvzem, kot ga predvideva Direktiva o habitatih govori, cit.: »...ali zaradi nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje«. Poseganje v populacijo volkov je vsekakor javna korist, kjer poleg ekološke komponente, ki jo predstavlja vrsta *Canis lupus* v Sloveniji, upošteva tudi socialni in gospodarski vidik, s stališča dolgoročnega sprejemanja in obstoja volkov pri nas pa predstavlja aktivno upravljanje s populacijo tudi koristno posledico za okolje.

Številčnost populacije volkov v Sloveniji je težko oceniti, saj docela zanesljivih podatkov o dogajanju v populaciji na celotnem območju prisotnosti volka (še) nimamo. Kljub temu pa tako na podlagi evidentiranja legel z mladiči, informacij o opažanju in znakih prisotnosti volkov na terenu, v kombinaciji s širšim poznavanjem biologije volkov podajamo okvirno velikost njihove populacije v Sloveniji. Območje prisotnosti volka je sestavljeno iz teritorialnih osebkov, ki iz svojega območja ostale volkove praviloma preženejo. Zato lahko grobo oceno številčnosti naredimo na podlagi poznavanja prisotnosti posameznih tropov v Sloveniji in ocene velikosti teritorija, ki ga pokriva posamezen trop. Neposrednih podatkov o velikosti teritorijev imamo v Sloveniji še vedno relativno malo in se nanašajo na od leta 2002 dalje 5 odlovljenih in z radiooddajniki opremljenih volkov. Poleg tega poznamo dogajanje v tropih na obmejnem območju, kjer so bili volkovi s telemetrijskimi oddajniki opremljeni s strani hrvaških raziskovalcev. S kombinacijo podatkov radiotelemetrije in evidentiranih volčjih legel lahko predvidimo povprečno velikost tropov. Ocenjujemo, da se povprečna velikost teritorija tropa v Sloveniji giblje okoli 350 km^2, kar je v rangu velikosti, ki jih tropi uporabljajo drugod po svetu, v primerljivih okoljih našim razmeram. Če tej ugotovitvi dodamo še informacije monitoringov in ostalih terenskih opažanj ocenjujemo, da je v Sloveniji prisotnih ca. 12 teritorialnih tropov. Na podlagi telemetrije z gotovostjo vemo, da sta vsaj 2 tropa prisotna tako v Sloveniji kot tudi na Hrvaškem, predvidevamo pa, da sta takšna še 2 tropa. Povprečno število osebkov v tropu ocenjujemo na 4 odrasle osebke. V celotni populaciji pa so prisotni tudi volki samotarji, ki niso del tropov. Njihovo številčnost je težko oceniti, vendar lahko na grobo ocenimo, da predstavljajo ¼ populacije. To so glavne predpostavke na podlagi katerih ocenjujemo, da **številčnost volkov v Sloveniji znaša okoli 50 odraslih osebkov. Če tem volkovom prištejemo tudi letošnje poležene mladiče ocenjujemo, da se trenutna številčnost volkov giblje med 70 in 100 osebki.**

ZGS ocenjuje, da je na podlagi vseh parametrov **v populaciji ustrezno zakonodajno osnovo, široko prehransko bazo, dobre habitatne pogoje in s tem visok razmnoževalni potencial**, ki ga v obdobju zadnjih let tudi izkorišča. **Vrsta je na podlagi analize ključnih parametrov v ugodnem stanju.**

V ZGS smo prepričani, da je načrtovano poseganje v populacije volkov z odstrelom oblika aktivnega varstva, ki dolgoročno zmanjšuje ilegalne oblike odvzema ter omogoča zadosten nadzor nad stanjem v populaciji. Morebitni ilegalni odstreli lahko mnogo bolj negativno vplivajo na stanje in številčnost populacije volka, kot pa količinsko, časovno in geografsko nadzorovani odvzemi z "rednim" odstrelom. Iz podatkov, ki so navedeni v tem strokovnem mnenju v poglavju o volku v točkah 1, 2 in 3 je razvidno, da populacija volka zaradi posegov z odstrelom v preteklosti ni upadala pač pa naraščala, oziroma je v zadnjih nekaj letih dokaj stabilna in v ugodnem stanju.

Vrsta v Sloveniji živi tudi na območjih, kjer socio-ekonomski pogoji in raba prostora tega ne dopuščajo. Na teh območjih je z ustreznimi ukrepi kmetijske politike in varovanja (Pravilnik o minimalnih zaščitnih ukrepih) potrebno povečati socialno nosilnost okolja. Poleg tega je potrebno teritorialno in številčno širjenje volka omejiti tako z načrtovanim, dovolj velikim in uravnoteženim posegom v populacijo, kot tudi z uveljavitvijo ustreznih varovalnih in strokovno političnih ukrepov, ki jih prinašajo izdelani strateški dokumenti (Strategija, Akcijski načrt), ki bodo opredelili tudi populacijsko (in ne samo državno) obravnavo vrste v Dinaridih – v okviru sodelovanja z Republiko Hrvaško.

3.6 Predlog načrta odstrela volkov za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012

(pripravljeno po določilih četrtega odstavka v povezavi s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah)

I. Na podlagi določil 1. odstavka 7. člena Uredbe ugotavljamo, da ne glede na prepovedi iz 5. člena Uredbe, obstajajo razlogi za dovolitev poseganja v populacijo volka z odstrelom zaradi selektivnega in omejenega odvzema iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu (šesta alineja prvega odstavka 7. člena in 7a člen), zaradi preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju (druga alineja prvega odstavka 7. člena) ter zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje (tretja alineja prvega odstavka 7. člena).
Alternativnih možnosti, ki bi omogočale, da odvzem iz narave z odstrelom ne bi bil potreben, v primeru volčje populacije zaenkrat ni.

II. Število škodnih primerov na rejnih živalih (točka 2) je visoko, od leta 1994 ima z (nekaj) letnimi nihanji trend naraščanja. Ugotavljamo, da je **nujno potrebno pristopiti k prenovi zakonskih in podzakonskih aktov** (ZON, Pravilnik o minimalnih zaščitnih ukrepih), ki predpisujejo ustrezne načine varovanja in omogočajo prizadetim rejcem dostop oziroma subvencioniranje ustrezne zaščitne opreme. To naj bo tudi glavni ukrep za preprečevanje škod povzročenih s strani volkov, ki je nujen tudi za dolgoročno ohranitev vrste.

III. Iz analize predloženih podatkov, predlagamo **za časovno obdobje od 1. 10. 2011 do 29. 2. 2012 ter za obdobje 1. 9. – 30. 9. 2012** za celotno populacijo na območju Slovenije odstrel (»redni« in izredni odstrel) **12 volkov** iz naslova uravnavanja populacije, kjer se pod strogo nadzorovanimi pogoji dovoljuje selektiven in omejen odvzem, ki ga določijo pristojni državni organi, ker ni drugih možnih rešitev in je populacija v ugodnem stanju ter zaradi zdravja in varstva ljudi ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje, da se prepreči resna škoda na živini, ter drugih vrstah premoženja. **V bodoče (pričnemo s tem pravilnikom) predlagamo razširitev lovne dobe tudi na september. V mesecu septembru naj bo odstrel dovoljen zgolj na pašnikih, kjer nastaja škoda od volkov. V primeru odstrela v mesecu septembru se volkovi z mesta odstrela pred ogledom pooblaščene osebe ZGS ne smejo premikati**. Tako bomo sistemsko, tudi z načinom izvajanja odstrela, lahko pripomogli k zmanjšanju škodnih primerov s strani volkov na domačih živalih.
Predlagana višina odstrela ne ogroža ugodnega stanja populacije, predstavlja pa selektiven in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

IV. **V realizacijo za odstrel odobrene kvote se šteje t.i. »redni odstrel« in izredni odstrel. Izredni odstrel se izvaja po potrebi** – skladno z nastankom konfliktnih dogodkov celo leto. Izredni odstreli v okviru izdanega Pravilnika, ki bo izdan na podlagi tega strokovnega mnenja se štejejo v predlagani kvoti za odstrel, čeprav bodo dovoljenja izdana po drugem postopku

(ZUP) in za vsak primer posebej. Dovoljenja bo izdajala ARSO. **Deloma lahko na pojavljanje škod vplivamo tudi z odstrelom volkov na pašnikih.** Vendar trenutno odstrel v času paše drobnice (razen v oktobru) ni bil mogoč. Zato za prihodnje leto predlagamo, da **v primeru nastajanja večjih škod (več kot 50.000 EUR na LUO v tekočem letu) ARSO na predlog ZGS avtomatično poda dovoljenje za izredni odstrel volkov na pašnikih do višine kvote odstrela (12 volkov) določene v tem pravilniku, ne glede na njeno prostorsko razporeditev** (npr.: če kvota v enem izmed LUO še ni izkoriščena, pa se pojavi potreba po njenem koriščenju v drugem LUO iz naslova izrednega odstrela jo je dovoljeno črpati od tam). **V primeru izrednega odstrela na pašniku izven zgoraj predlagane lovne dobe se volkovi z mesta odstrela ne smejo premikati**. O tovrstnem odstrelu je potrebno takoj obvestiti krajevno pristojnega vodjo odseka za gozdne živali in lovstvo na ZGS, ki takšen izredni odstrel popiše na terenu. V nasprotnem primeru se takšna oblika odstrela smatra kot ilegalen odstrel.
Izgube (dokazljive) volka se le beležijo, saj gre za naključne dogodke, brez možne časovne napovedi in so številčno neopredeljene. Vodijo se le v evidenci (osrednjem registru) odvzema volkov. Izgube se ne štejejo v kvoto predlaganega odstrela.

V. Od predlagane kvote za **odstrel 12 volkov** razdelimo:

- **4 volki** - Kočevsko-Belokranjsko LUO in Novomeško LUO **skupaj** (vse lovske družine, združene v LZS in lovišča s posebnim namenom v ZGS).
  - v Kočevsko Belokranjskem LUO v:
    loviščih - Loka pri Črnomlju, Vinica, Sinji vrh, Črnomelj, Adlešiči, Banja Loka-Kostel, Kočevje, Mala gora, Struge na Dolenjskem, Draga, Osilnica, Velike Lašče, Gradac, Suhor, Lazina, Velike Poljane, Loški potok, Ribnica, Dolenja vas, Sodražica, Turjak, Predgrad, Dragatuš, Smuk-Semič, Metlika, Dobrepolje, Grosuplje, Suha krajina, Krka in Taborska jama

    ter

    v loviščih s posebnim namenom - Medved, Snežnik Kočevska Reka in Žitna gora.
  - v Novomeškem LUO v:
    loviščih - Mirna peč, Novo mesto, Otočec, Padež, Šentjernej, Plešivica, Toplice, Orehovica, Brusnice, Gorjanci, Mokronog, Mirna, Trebelno, Veliki Gaber, Dobrnič, Trebnje, Velika Loka, Tržišče, Škocjan, Šentrupert in Šentjanž.

- **4 volki** - Notranjsko LUO (vse lovske družine, združene v LZS in lovišča s posebnim namenom v ZGS).
  - v Notranjskem LUO v:
    loviščih - Begunje, Cerknica, Cajnarje, Grahovo, Rakek, Žilce, Lož-Stari trg, Iga vas, Babno polje, Gornje jezero, Kozlek, Zemon, Trnovo, Mokrc, Brezovica, Rakitna, Tabor Zagorje, Prestranek, Javornik-Postojna, Pivka, Borovnica, Nova vas, Ig, Rakovnik-Škofljica in Tomišelj,

    ter

    v loviščih s posebnim namenom - Jelen in Ljubljanski vrh.

- **1 volk** - Zahodno visoko kraško in Gorenjsko LUO **skupaj** (vse lovske družine, združene v LZS).
  - v Zahodno visoko Kraškem LUO v:
    loviščih - Logatec, Hotedršica, Rovte, Vrhnika, Col, Hubelj, Idrija, Krekovše, Kozje stena, Jelenk, Javornik, Dole nad Idrijo, Gorica, Grgar, Sabotin, Planina, Črna jama, Bukovje, Most na Soči, Trebuša, Čepovan, Kanal, Anhovo, Dobrovo, Trnovski gozd, Vipava, Nanos, Lijak, Čaven, Vojkovo in Hrenovice.
  - v Gorenjskem LUO v:
    loviščih - Stara Fužina, Bohinjska Bistrica, Nomenj Gorjuše, Bled, Sorica, Železniki,

Selca, Jošt, Kropa, Jelovica.

- **3 volki** - Primorsko LUO (vse lovske družine, združene v LZS).
  - v Primorskem LUO v:
    loviščih – Prem, Bukovca, Brkini, Izola, Trstelj – Kostanjevica, Fajti hrib, Strunjan, Jezero – Komen, Dolce – Komen, Raša – Štorje, Tabor – Sežana, Žabnik – Obrov, Kras – Dutovlje, Vrhe – Vrabče, Videž – Kozina, Slavnik – Materija, Štanjel, Gaberk – Divača, Timav – Vreme, Senožeče, Kojnik – Podgorje, Rižana, Dekani, Istra – Gračišče, Marezige, Koper, Šmarje, Gradišče – Košana, Brje – Erzelj in Tabor – Dornberk.

VI. Pri odstrelu volkov se uporablja predpisano lovsko orožje z risano cevjo in naboji iz Priloge 1 Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (Ur.l. RS, št. 73/2005).

Volkulja, ki vodi mladiče poležene v istem letu, se ne lovi.

Kvota za odstrel naj se smatra za izkoriščeno in z lovom se naj zaključi (razen za izreden odvzem z odstrelom) tudi v primeru, ko število spolno zrelih samic (2+) doseže 50% celotno načrtovanega odvzema, to je **šest (6) samic**.

VII. Izvedbo nadzora odvzema iz narave vrši Zavod za gozdove Slovenije, za volka prilagojeno določilom 11. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l. RS, št. 87/2005).
Izvajanje nadzora odvzema vrši skladno z zakonodajo in pristojnostmi tudi pristojna lovska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano in okoljska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za okolje in prostor.

VIII. Predlagamo, da se za vsak primer izločitve volka pošlje celoten trup volka ali dogovorjene vzorce na preiskavo Veterinarski fakulteti, doc. dr. Gorazdu Venguštu in dr. Diani Žele. Vzorci tkiv za genetske preiskave se oddajo iz VF na BF – Oddelek za biologijo, prof. dr. Ivanu Kosu.
Drug odvzem vzorcev tkiv in organov naj poteka za volka prilagojeno s 5 členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l. RS, št. 87/2005).
Znanstveno-raziskovalne organizacije naj o rezultatih preiskave poročajo tudi upravljavcu lovišča ali LPN, od koder je bil volk dostavljen v pregled.
V primeru uplenitve/odstrela se naj lobanja, kožuh in spolna kost (pri samcih) vrnejo uplenitelju oz. pristojnemu upravljavcu lovišča oz. LPN, v primeru izgub pa postopa skladno z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah.

IX. Zaradi varovanja strukture tropov v osrednjem območju pojavljanja volka predlagamo omejitev odstrela zaradi uravnavanja populacije v obdobju lova (t.i. »redni odstrel«) v LPN (Medved, Žitna gora, Snežnik Kočevska Reka, Jelen, Ljubljanski vrh) le na 1 volka/LPN. V primeru, da bi zaradi okoliščin lova odstreljena 2 ali več osebkov v prihodnjem letu ta LPN ni upravičen do odstrela volka. Ta omejitev ne vpliva na dodelitev odstrela iz naslova izrednih odstrelov.

X. Drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

4 RIS (*Lynx lynx* L.)

4.1 Dosedanji trend odvzema risa

Preglednica 19: Pregled odvzetih risov po vzrokih iz narave v obdobju 1995 – 30.6.2011

Št. odvzetih risov - cela Slovenija				
Leto	**"Redni" odstrel - odločba**	**Izredni in nelegalni odstrel**	**Izgube**	**Skupaj ODVZEM**
1995	2	-	-	2
1996	1	1	-	2
1997	1	-	-	1
1998	-	-	3	3
1999	-	-	1	1
2000	-	-	-	-
2001	2	1	-	3
2002	3	-	-	3
2003	1	-	-	1
2004	-	-	-	-
2005	-	-	-	-
2006	-	-	-	-
2007	-	-	-	-
2008	-	-	-	-
2009	-	-	-	-
2010	-	-	-	-
30.6.2011	-	-	-	-
Skupaj 1995 – 30.6.2011	**10**	**2**	**4**	**16**

Iz analize odvzema risov iz narave izhajajo naslednje ugotovitve:

- Odvzem risov iz narave je bil zadnjih 16 let minimalen, odločbe za t.i. »redni odstrel« so bile izdajane neredno, v zadnjih šestnajstih letih le šestkrat. Registrirana sta dva izredna odstrela na podlagi izrednih odločb/dovoljenj.
- Dosedanji odvzem risov je bil teritorialno razpršen, čeprav večji del realiziran v Kočevsko-Belokranjskem in Notranjskem lovsko upravljavskem območju.
- Izgube predstavljajo znaten delež v celotnem odvzemu, bodisi da gre za povoze ali pogine (posamezne shirane živali).
- Odvzema v populaciji risa ne beležimo že vse od vključno leta 2004.
- Odvzema tudi v prvi polovici analiziranega leta 2011 ni bilo, odstrel tudi ni bil dovoljen, izgube niso nastale.

4.2 Škoda, ki jo je povzročil ris na premoženju (skladno z metodologijo izplačila odškodnine)

Preglednica 20: Število škodnih primerov in višina ocenjene škode od risa po letih v obdobju 1994 – 30.6.2011

Leto	Število škodnih primerov*	Ocenjena škoda v EUR	EUR/šk. primer
1994	-	-	-
1995	25	5.228,85	209
1996	2	387,50	194
1997	8	1.286,88	161
1998	21	10205,83	486
1999	21	7.379,17	351
2000	22	8.870,83	403
2001	48	27.094,58	564
2002	26	16.042,43	617
2003	22	9.633,33	438
2004	31	8.643,75	279
2005	23	8.016,85	349
2006	15	3.399,55	227
2007	8	1.549,97	194
2008	18	4.255,21	236
2009	20	5.915,29	296
2010	9	1.601,25	178
½ 2011	6	871,25	145

* Število škodnih primerov smo po temeljiti ponovni analizi celotne baze v letu 2011 za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela in priprave strokovnih člankov nekoliko korigirali, posledično tudi vrednosti ocenjene škode v EUR.

Iz preglednice je razvidno, da po številu primerov škode pri risu nihajo iz leta v leto. Škode so v letu 2010 v primerjavi s preteklim letom po številu primerov spet nekoliko upadle, cikli dviga ali upada škodnih primerov po letih pa so izrazito neznačilni in iz njih ni možno izluščiti nobenih zakonitosti. Škoda od risa je bila v prvi polovici leta 2011 zabeležena na območju Gorenjskega, Triglavskega in Kočevsko – Belokranjskega LUO (**Glej tudi prilogo 4 – škode od volka in risa v prvi polovici leta 2011**) in sicer skupaj 8 kosov drobnice.

4.3 Monitoring risa v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik – Kočevska Reka in Ljubljanski vrh

V LPN Medved in Jelen se vodi podrobnejši, dnevni monitoring risa, s poklicnim osebjem. Podatki o vseh znakih prisotnosti (plen med divjadjo, iztrebki, sledi, oglašanje, direktna videnja,...) se vnašajo v oštevilčene kvadrante 1000 x 1000 m. Leta 2007 sta se monitoringu pridružili tudi LPN Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh.

Preglednica 21: Število znakov prisotnosti risa v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999 – 30. 6. 2011 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 30.6.2011

LPN/Leto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Jelen	28	20	33	31	29	40	16	22	45	39	55	57
Medved	89	68	54	22	26	19	34	68	84	53	34	32
Snežnik Kočevska Reka												
Ljubljanski vrh												

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	½ 2011
103	141	187	180	169	93	95	45	46
41	35	6	11	3	6	23	27	5
				2	0	0	0	0
				0	0	0	0	0

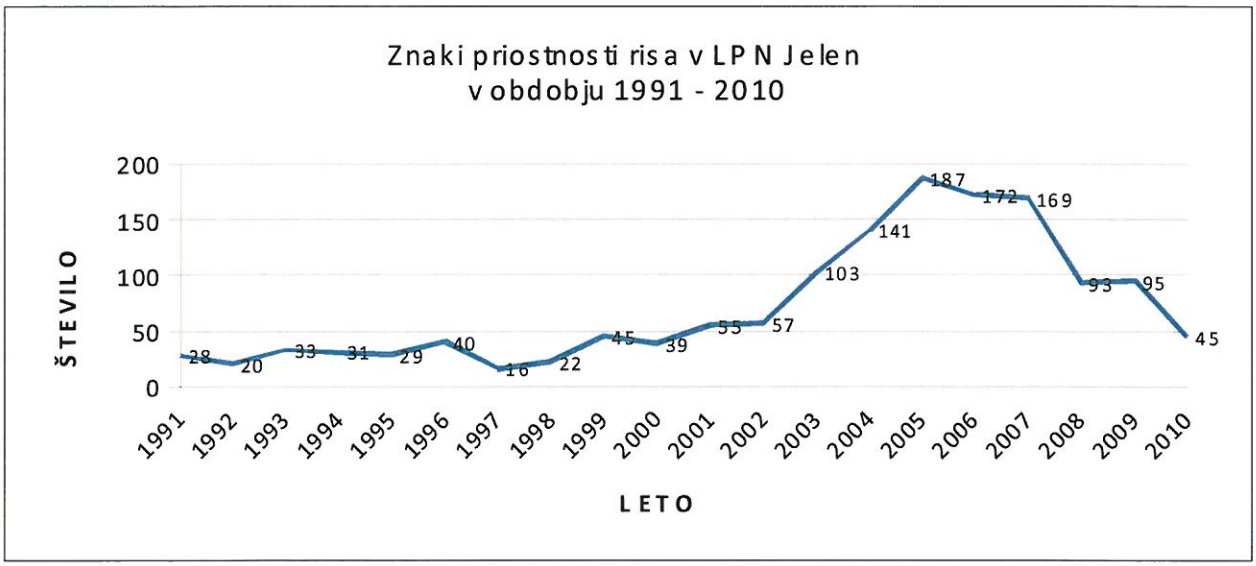

Slika 13: Znaki prisotnosti risa v Lovišču s posebnim namenom Jelen za obdobje 1999 – 2010

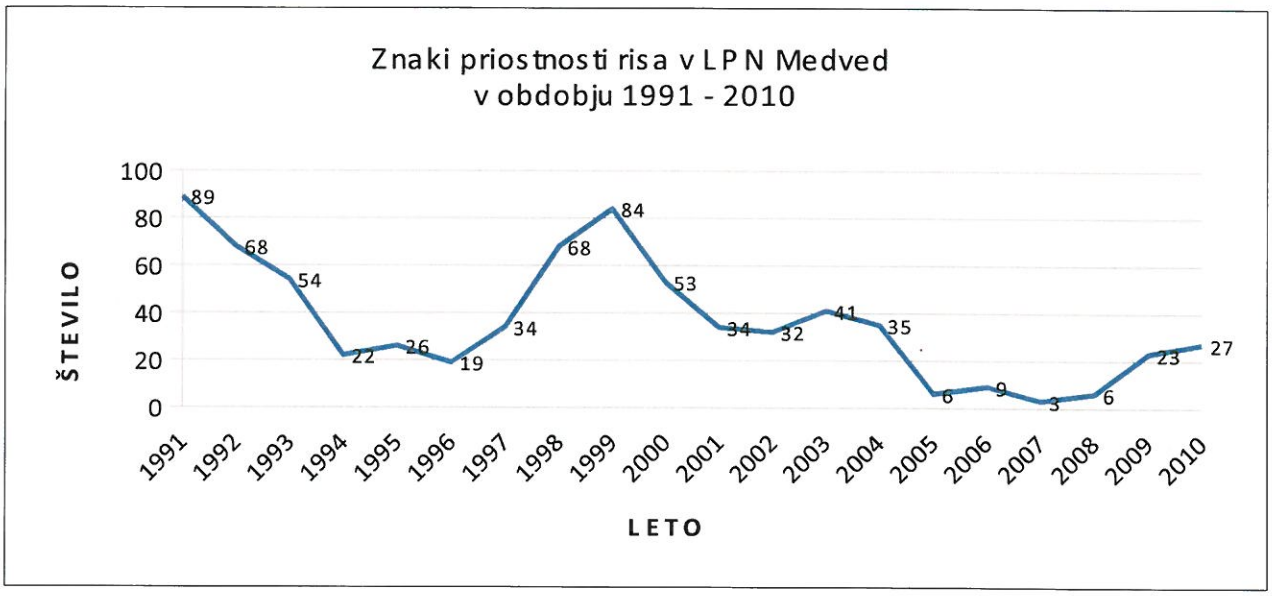

Slika 14: Znaki prisotnosti risa v Lovišču s posebnim namenom Medved za obdobje 1999 – 2010

Komentar

Podatki opažanja risov v LPN Jelen, Medved, Snežnik Kočevska Reka, Ljubljanski vrh in Triglav (zanj vir: Lovec 5/2010) nam v obdobju zadnjih nekaj let kažejo padajoč trend, iz nekaterih pa so risi že popolnoma izginili. Edino področje v Sloveniji, kjer se ris še normalno razmnožuje je območje notranjskega Snežnika. Glede na dejstvo, da odstrela v preteklih 7 letih v Sloveniji nismo izvajali, številčnost pa še vedno upada, lahko sklepamo, da težave izhajajo iz same populacije. Eden izmed glavnih vzrokov, ki so pripeljali do drastičnega upada v zadnjih 16 letih je verjetno predvsem parjenje v sorodstvu (poleg ilegalnega odstrela in fragmentacije prostora). Zaradi tega je že večkrat prišlo do ideje o dodatni naselitvi risov, ki bi zmanjšala učinke parjenja v sorodstvu.

Umetne naselitve oz. doselitve velikih zveri so pogosto »kontroverzna« tema, zato je zaradi mednarodnih razsežnosti in pomena za ohranjanje evrazijskega risa na evropskem nivoju, potrebno pred sprejetjem odločitve o potencialnih naselitvah ali doselitvah in podrobnostih le-teh (npr. koliko živali pripeljati, iz katere populacije, kam jih izpustiti) treba doseči širši konsenz. V ta namen je bila d 3. do 5. februarja 2010 v Sloveniji (Poljče pri Begunjah na Gorenjskem) organizirana delavnica, na kateri smo bili prisotni tudi predstavniki ZGS. Kot glavni zaključek delavnice lahko izpostavimo ugotovitev, da je za dolgoročno ohranitev in obstoj risov v Sloveniji oziroma na severozahodnem delu Dinaridov potrebna njihova doselitev, s katero se bo vnesla zadovoljiva genska pestrost v populacijo in tako njihov nadaljnji obstoj na tem območju ne bo ogrožen celo do popolnega izumrtja. **Zato tudi v predlogu odstrela pozivamo pristojne inštitucije k pripravi načrta doselitve risov v Slovenijo.**

4.4 Predlog načrta odstrela risa za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012

(pripravljeno po določilih četrtega odstavka v povezavi s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah)

Iz analize predloženih podatkov, za obdobje 1. 10. 2011 - 30. 9. 2012 za celotno populacijo risa na območju Slovenije NE PREDLAGAMO odstrela (redni in izredni odstrel).

I. Izvedbo nadzora morebitnega odvzema iz narave vrši Zavod za gozdove Slovenije, prilagojeno določilom 11. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l. RS, št. 87/2005).

Izvajanje nadzora odvzema vrši skladno z zakonodajo in pristojnostmi tudi pristojna lovska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano in okoljska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za okolje in prostor.

II. Predlagamo, da se za vsak primer izločitve risa pošlje celoten trup ali dogovorjene vzorce na preiskavo Biotehniški fakulteti – Oddelku za biologijo oz. prof. dr. Ivanu Kosu.
Drug odvzem vzorcev tkiv in organov naj poteka za risa prilagojeno s 5 členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Ur.l. RS, št. 87/2005).
Znanstveno-raziskovalne organizacije naj o rezultatih preiskave poročajo tudi upravljavcu lovišča ali LPN, od koder je bil ris dostavljen v pregled.
V primeru izgub se naj glede lobanje, kožuha in spolne kosti (pri samcih) oz. celotnega trupa živali postopa skladno z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah.

III. Drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

PRILOGE

Priloga 1: Odvzem rjavega medveda v obdobju 1. 10. 2010 – 30. 6. 2011

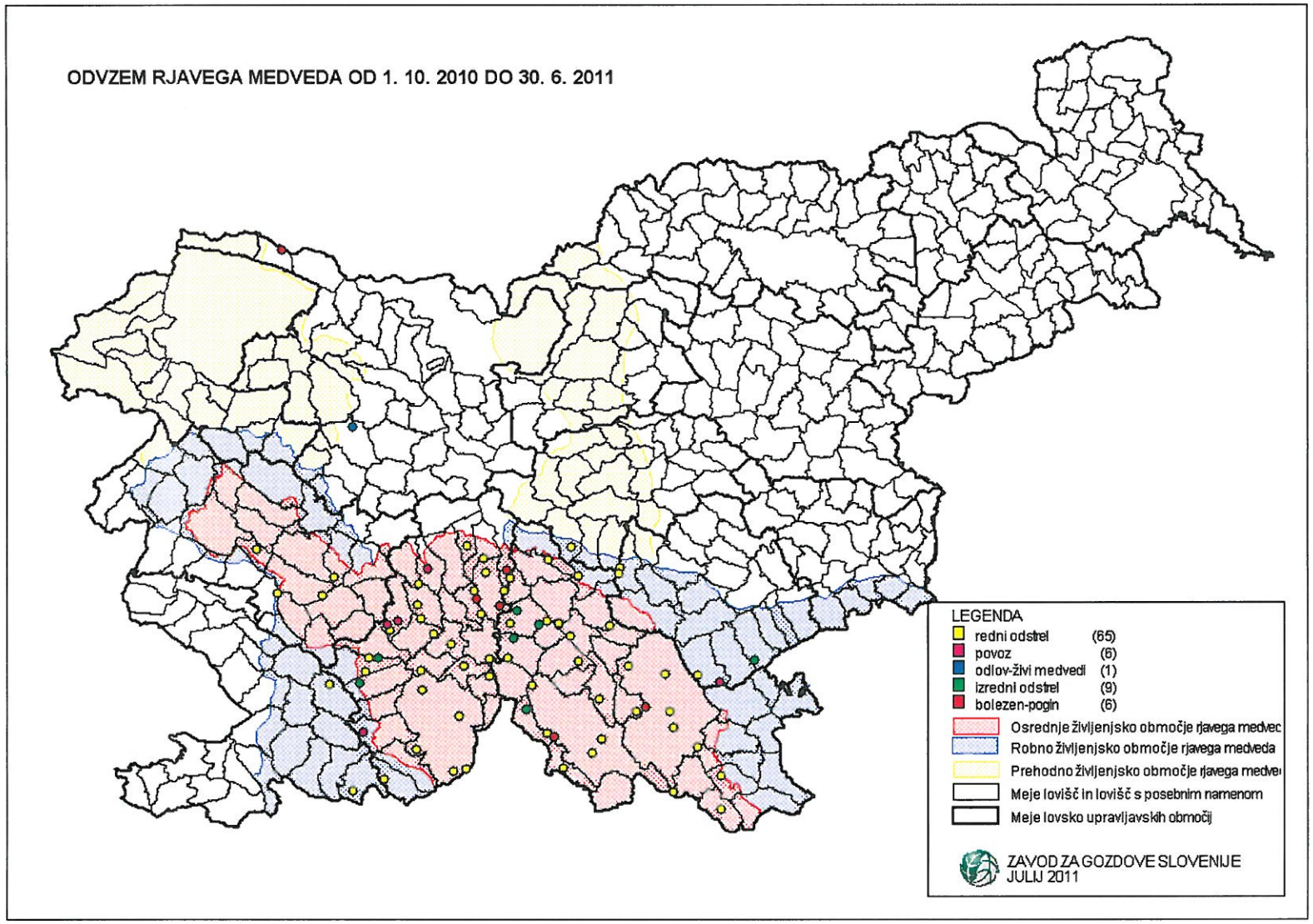

Priloga 2: Odvzem volka od 1. 10. 2010 – 30. 6. 2011

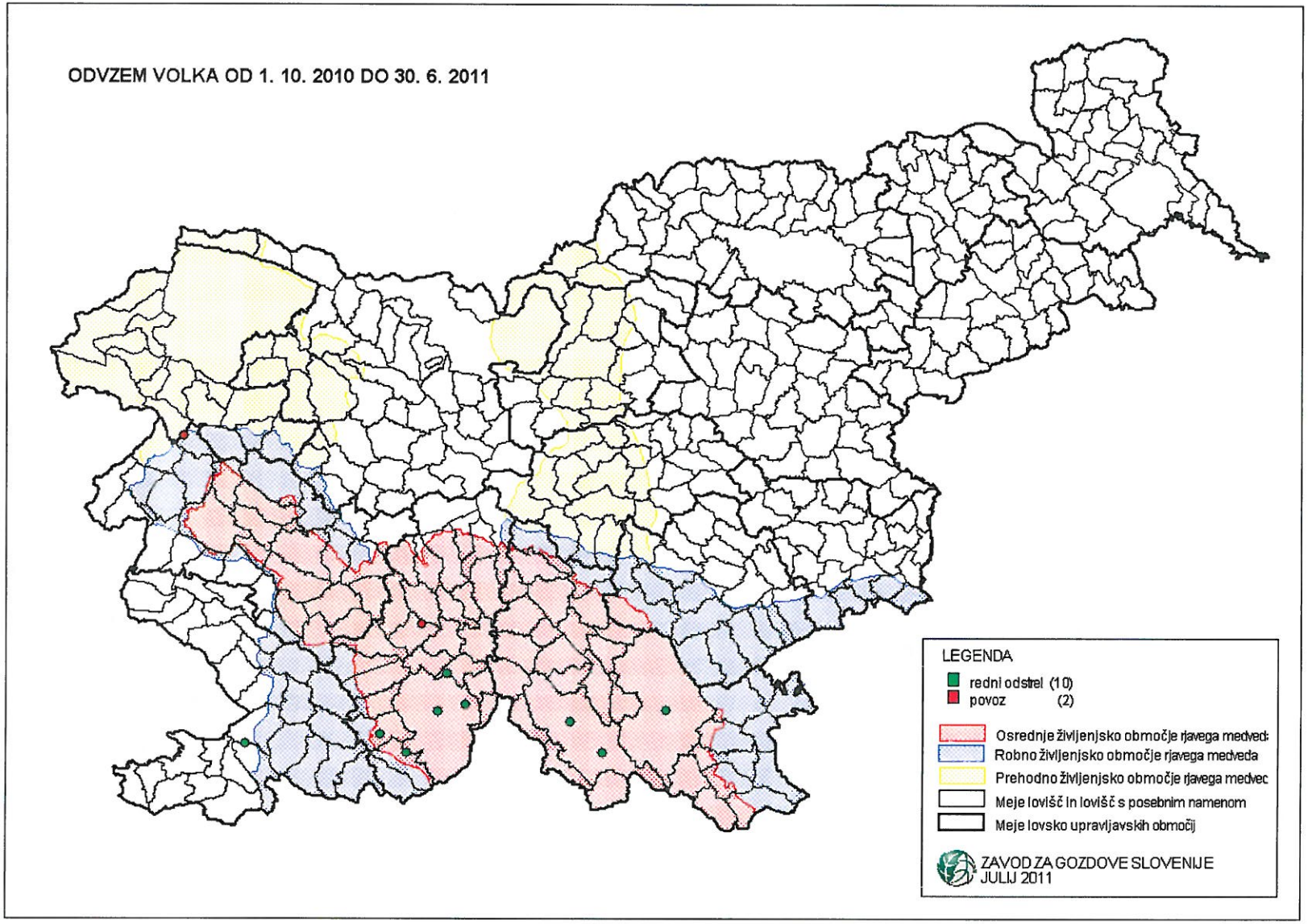

Priloga 3: Škode od rjavega medveda v obdobju 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011

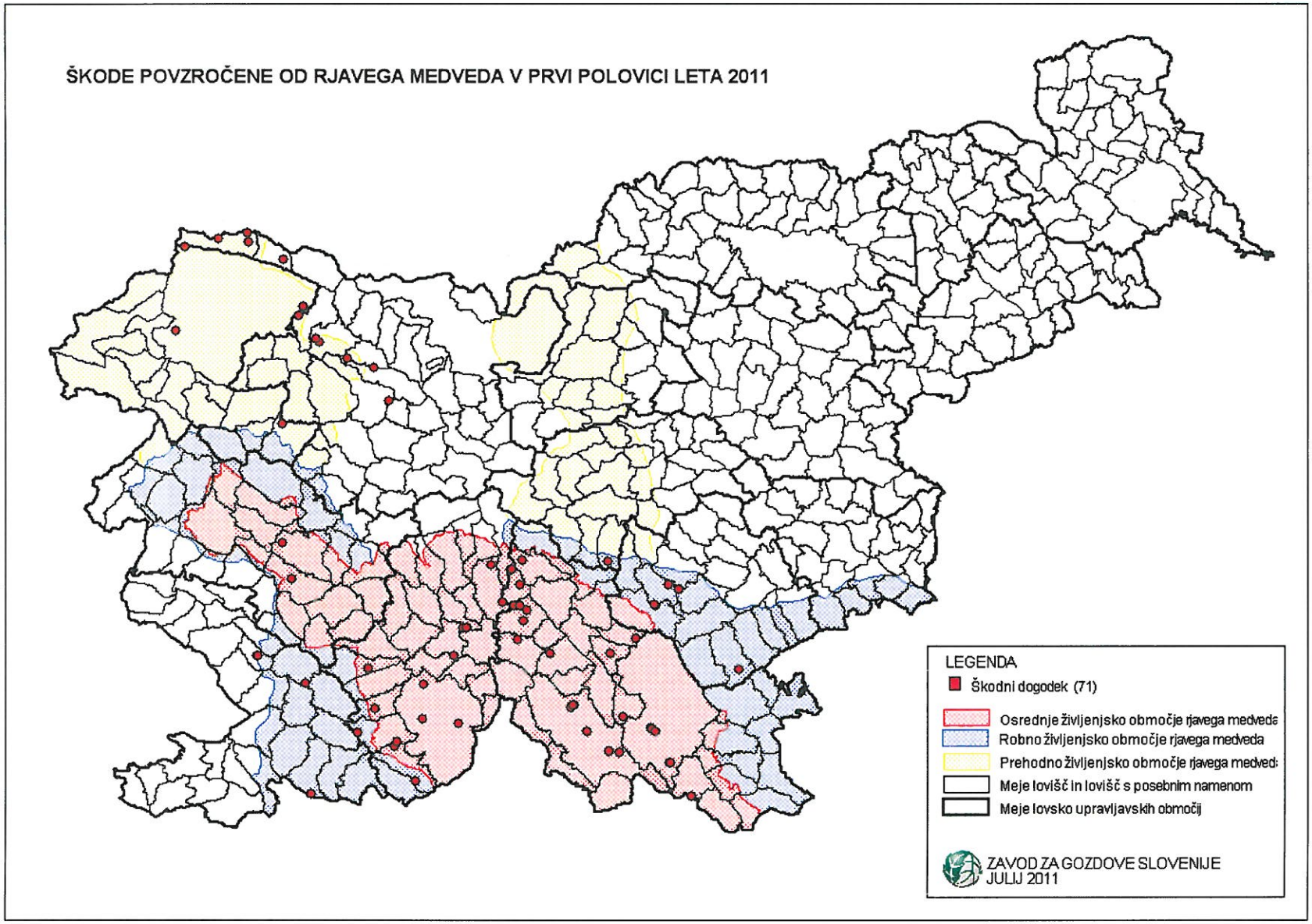

Priloga 4: Škode od volka in risa v obdobju 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011

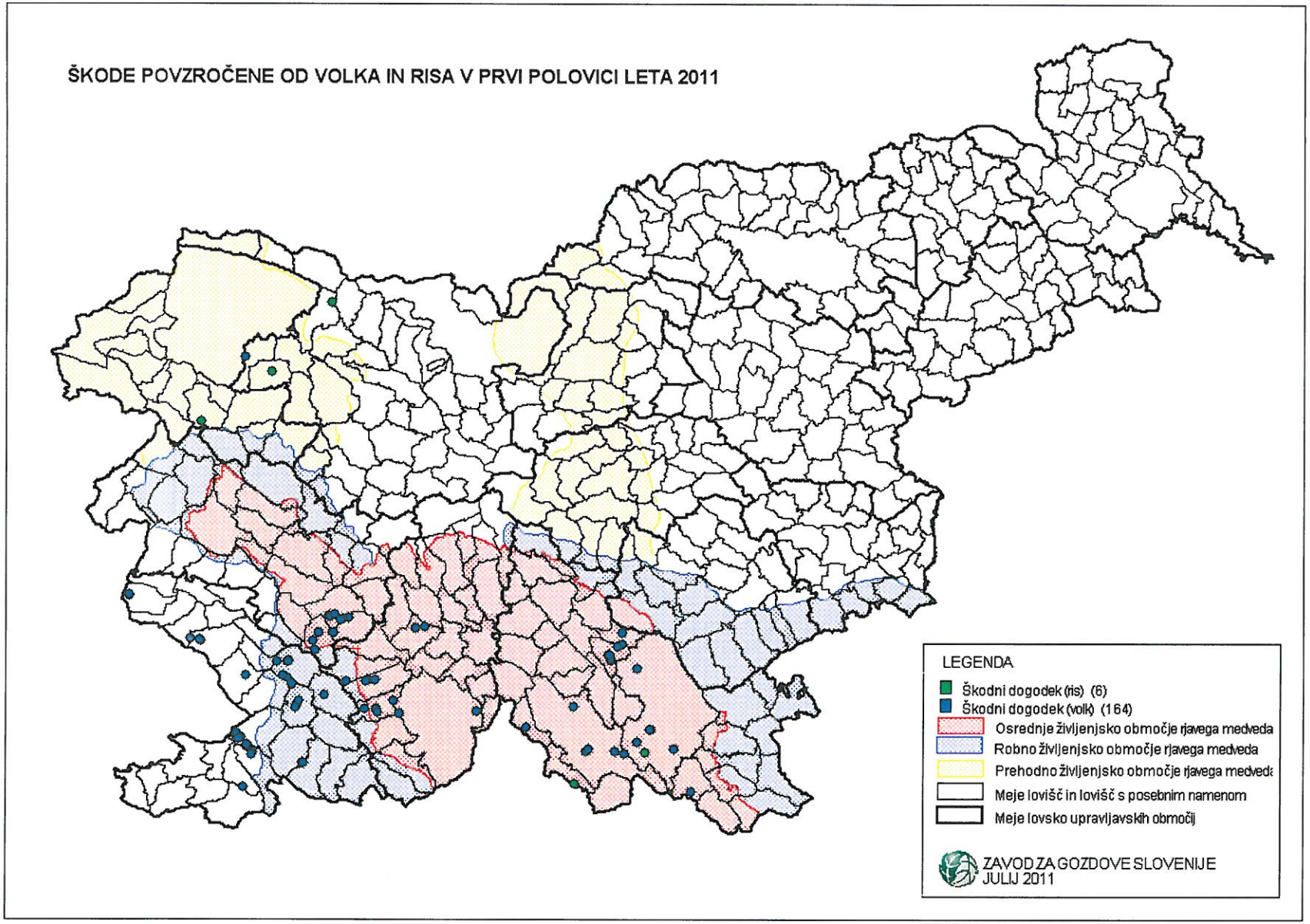

Priloga 5: Dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom v ZGS v 2010 – RJAVI MEDVED

LPN / MESEC	JAN.	FEB.	MAR.	APR.	MAJ	JUN.	JUL.	AVG.	SEPT.	OKT.	NOV.	DEC.	SKUPAJ
MEDVED IN ŽITNA GORA	56	50	135	132	123	121	106	123	94	116	91	75	1.222
JELEN	34	28	84	141	157	174	156	171	189	162	109	70	1.475
LJUBLJANSKI VRH		1	6	11	23	22	16		13	14	7	6	119
SNEŽNIK - KOČEVSKA REKA	54	87	132	108	118	107	79	57	43	85	84	29	983
SKUPAJ	144	166	357	392	421	424	357	351	339	377	291	180	3.799

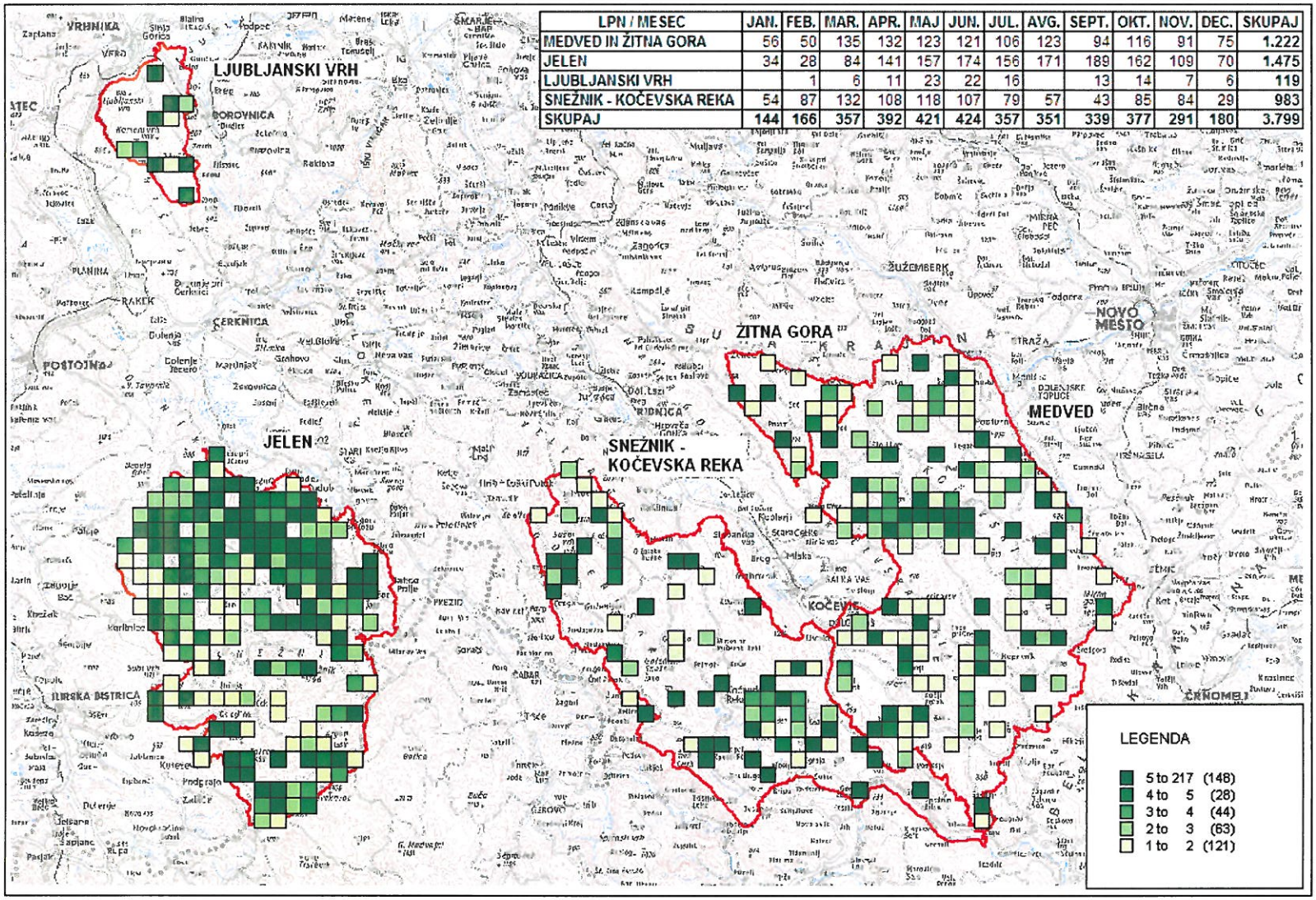

Priloga 6: Dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom v ZGS v 2010 – VOLK

LPN / MESEC	JAN.	FEB.	MAR.	APR.	MAJ	JUN.	JUL.	AVG.	SEPT.	OKT.	NOV.	DEC.	SKUPAJ
MEDVED IN ŽITNA GORA	25	14	19	15	15	6	2	13	21	7	13	22	172
JELEN	72	76	61	28	41	31	44	42	58	37	37	78	603
LJUBLJANSKI VRH	4	5	5	4	8	1	2		3	4	4	12	52
SNEŽNIK - KOČEVSKA REKA	12	12	27	19	9	7	2	5	16	5	7	20	141
SKUPAJ	113	107	112	66	73	45	50	60	98	53	61	132	970

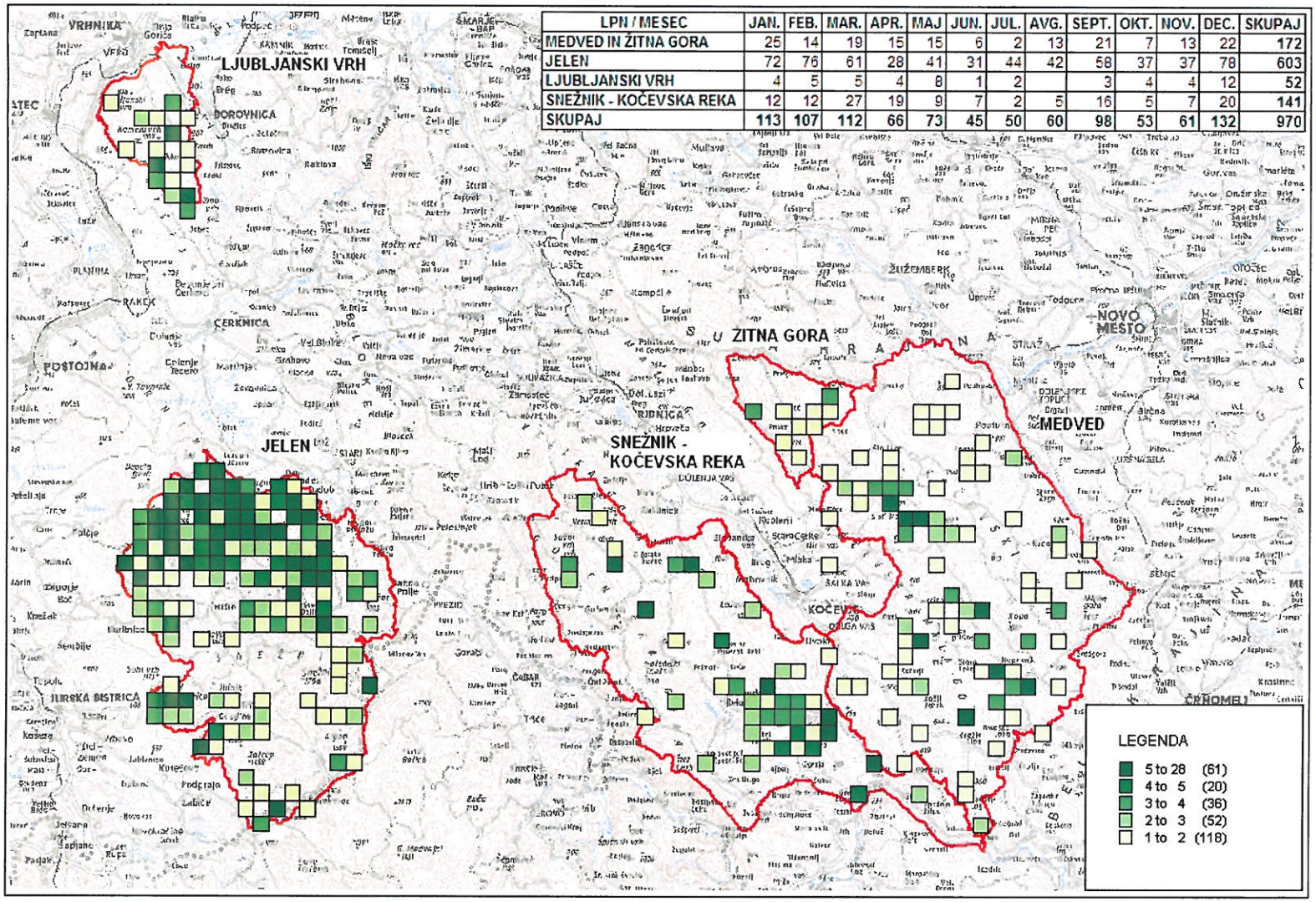

Priloga 7: Dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom v ZGS v 2010 – RIS
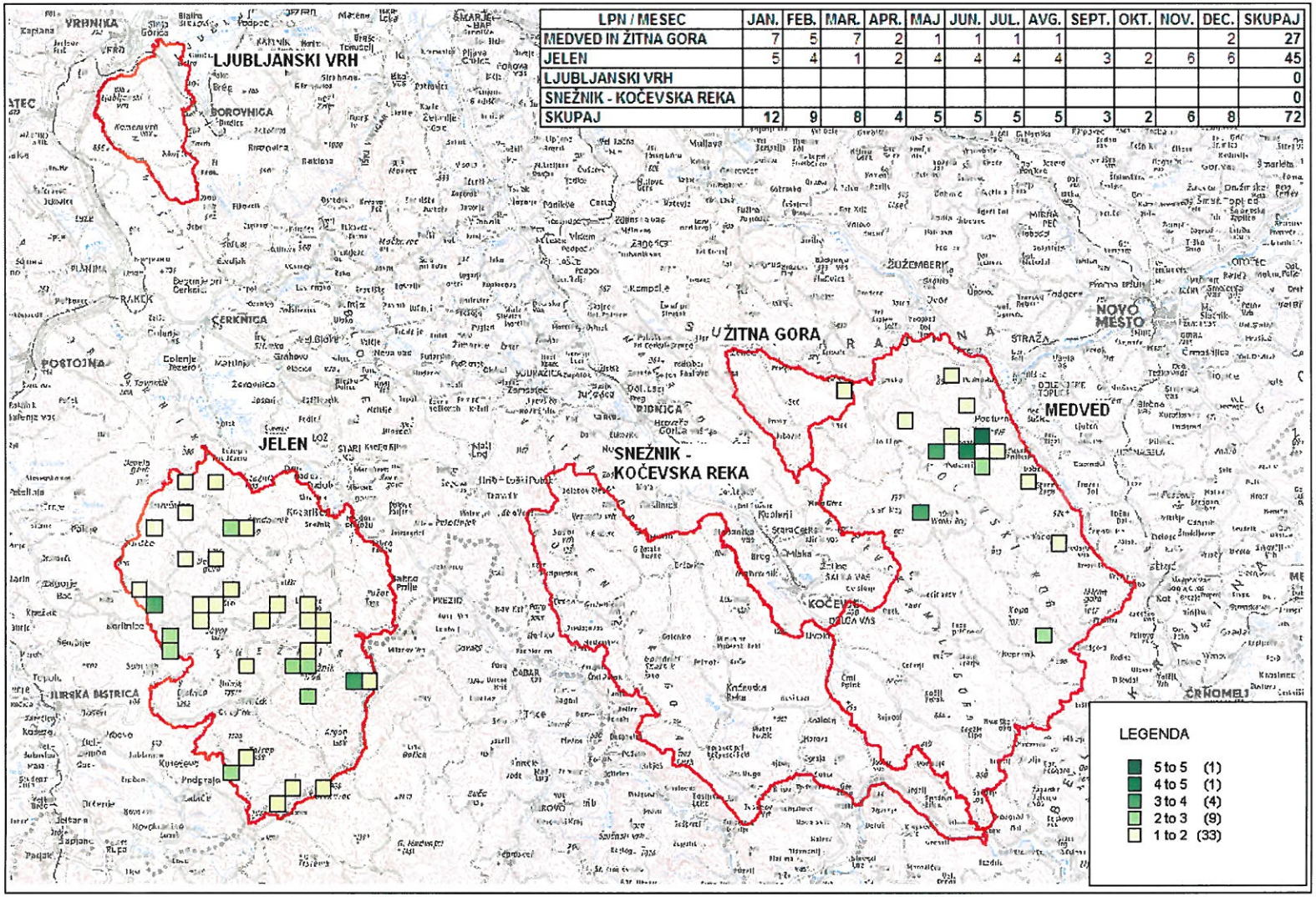
LPN / MESEC	JAN.	FEB.	MAR.	APR.	MAJ	JUN.	JUL.	AVG.	SEPT.	OKT.	NOV.	DEC.	SKUPAJ
MEDVED IN ŽITNA GORA	7	5	7	2	1	1	1	1				2	27
JELEN	5	4	1	2	4	4	4	4	3	2	6	6	45
LJUBLJANSKI VRH													0
SNEŽNIK - KOČEVSKA REKA													0
SKUPAJ	12	9	8	4	5	5	5	5	3	2	6	8	72